

Symud Ymlaen yn Sir Gaerfyrddin

Strategaeth Gorfforaethol Newydd y Cyngor 2018-2023

Mehefin 2018

Cyflwyniad

3

Amcanion Llesiant Sir Gaerfyrddin

Dechrau'n Dda	1. Helpu i roi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn a gwella eu profiadau yn gynnar mewn bywyd	8
	2. Helpu plant i ddilyn ffyrdd iach o fyw	9
	3. Parhau i wella cyrhaeddiad pob dysgwr	10
	4. Lleihau nifer yr oedolion ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant	11
	5. Trechu tlodi drwy wneud popeth o fewn ein gallu i'w atal, gan helpu pobl i gael gwaith a gwella bywydau'r rheiny sy'n byw mewn tlodi	14
Byw'n Dda	6. Creu mwy o swyddi a thwf ledled y sir	15
	7. Cynyddu faint o dai rhent a thai fforddiadwy sydd ar gael	16
	8. Helpu pobl i fyw bywydau iach (mynd i'r afael ag ymddygiad peryglus a gordewdra)	17
Heneiddio'n Dda	9. Cefnogi cysylltiadau da â ffrindiau, y teulu a chymunedau mwy diogel	20
	10. Cefnogi'r nifer cynyddol o bobl hŷn er mwyn iddynt gadw'u hurddas a'u hannibyniaeth wrth iddynt heneiddio	21
Mewn Amgylchedd Iach, Diogel a Llewyrchus	11. Ymagwedd ledled y Cyngor tuag at gefnogi Heneiddio'n Dda yn Sir Gaerfyrddin	22
	12. Gofalu am yr amgylchedd nawr ac ar gyfer y dyfodol	24
	13. Gwella isadeiledd a chysylltedd y priffyrdd a thrafnidiaeth	25
	14. Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg a Diwylliant Cymru	26
	15. Adeiladu Gwell Cyngor a Gwneud Gwell Defnydd o Adnoddau	28
Atodiadau		30-40

Symud Ymlaen yn Sir Gaerfyrddin: y 5 mlynedd nesaf

Ym mis Ionawr 2018, cyflwynodd Bwrdd Gweithredol Cyngor Sir Gaerfyrddin ei ddyheadau allweddol ar gyfer y 5 mlynedd nesaf – 'Symud Ymlaen yn Sir Gaerfyrddin: y 5 mlynedd nesaf'. Roedd y cynllun hwn wedi nodi nifer o brosiectau a rhaglenni allweddol y bydd y Cyngor yn ymdrechu i'w cyflawni dros y pum mlynedd nesaf. Mae'r cynllun yn ceisio gwella'n barhaus lesiant economaidd, amgylcheddol, cymdeithasol a diwylliannol yn y sir.

O ystyried y nod hwn, mae angen i'r Cyngor gyhoeddi Strategaeth Gorfforaethol newydd sy'n cydgrynhoi ac yn alinio ein cynlluniau presennol.

Yr Heriau sy'n wynebu'r Cyngor

Yn dilyn cyfnod o ymgysylltu ac ymgynghori, cafodd Asesiad Llesiant Sir Gaerfyrddin ei gyhoeddi ym mis Mawrth 2017. Roedd yr asesiad yn rhoi sylw i gyflwr llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn Sir Gaerfyrddin drwy adegau gwahanol mewn bywyd ac yn darparu crynodeb o'r canfyddiadau allweddol.

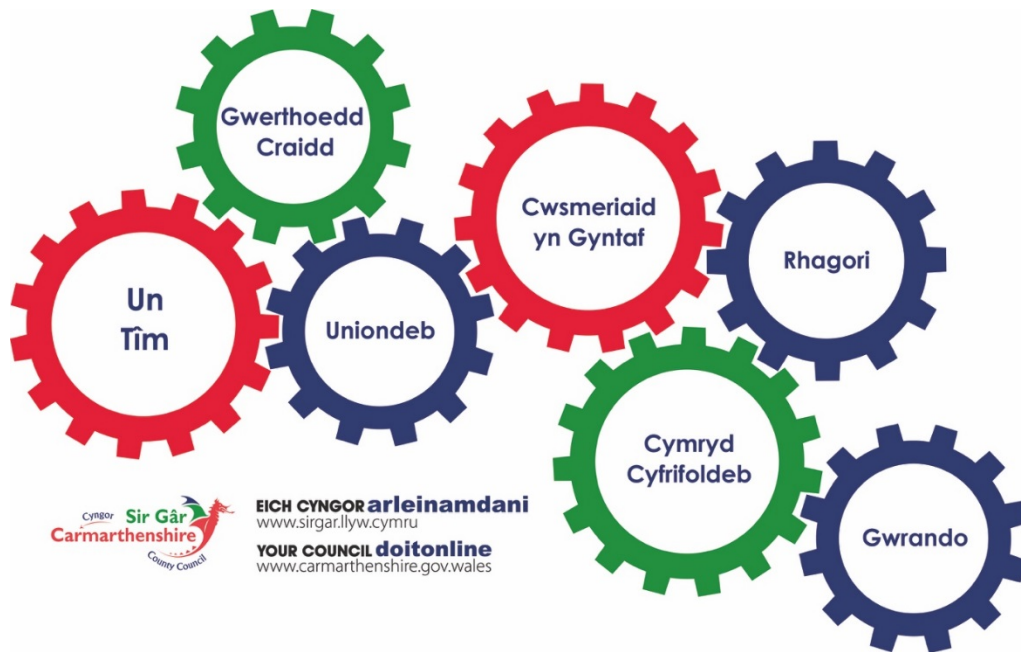
Mae copi o Asesiad Llesiant Sir Gaerfyrddin (2017) ar gael ar: www.ysirgaragarem.cymru. Amlinellir crynhoed o Grynodeb Gweithredol yr Asesiad yn **Atodiad 5**

Wrth i'r Cyngor gynllunio ar gyfer y dyfodol, mae'n rhaid i ni ystyried nifer o heriau rydym yn eu hwynebu. Ffactorau y tu hwnt i reolaeth y Cyngor sy'n gyfrifol am y rhan fwyaf o'r heriau hyn, ond maent yn ffactorau y mae'n rhaid i ni eu hystyried wrth i ni ddatblygu, ac, mewn rhai achosion, rhaid i ni newid y ffordd rydym yn gweithio ac yn gwneud pethau.

1. Gweithredu mewn modd sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb effeithio ar allu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain (egwyddor Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol) - i'w gadarnhau
2. Galw a chymhlethdod cynyddol ar gyfer gwasanaethau
3. Disgwyliadau cynyddol o'r ddarpariaeth gan reoli cyllideb sy'n lleihau ar yr un pryd
4. Hinsawdd economaidd ac economi leol heriol
5. Cynyddu'r angen i gryfhau seilwaith digidol ac i gefnogi cynhwysiant digidol ar gyfer unigolion yn ogystal â'r cyhoedd a sefydliadau'r trydydd sector a'r sector preifat, gyda'r nod o ddatblygu ffyniant economaidd a gweithio'n ystwyth
6. Newid proffil demograffig y sir ac yn enwedig ei phoblogaeth sy'n heneiddio
7. Risgiau cynyddol i sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael eu hamddiffyn rhag niwed
8. Ymaddasu at newid amgylcheddol
9. Amddifadedd a thlodi cynyddol a mwy o anghyfartaledd rhwng cymunedau
10. Mwy o ddeddfwriaeth a rheolaeth gan Lywodraeth Cymru
11. Rheoli'r risgiau i'r gweithlu sy'n gysylltiedig â chyflymder y newid sy'n ofynnol gan y sefydliad
12. Datblygu economi ddeinamig yng nghyd-destun Brexit - i'w gadarnhau

Gwerthoedd Craidd y Cyngor

Wrth ddarparu'r strategaeth hon mae'n bwysig ein bod yn cynnal ein gwerthoedd craidd ym mhopeth a wnawn:-

Rhoi'r Flaenoriaeth i Gwsmeriaid - rydym yn sicrhau bod anghenion ein cwsmeriaid yn ganolog i bopeth a wnawn

Gwranddo – rydym yn gwranddo er mwyn dysgu, deall a gwella nawr ac yn y dyfodol

Rhagoriaeth – rhagoriaeth yw ein nod parhaus, gan sicrhau'r safon uchaf posibl bob amser trwy fod yn greadigol, mabwysiadu ffyrdd arloesol o weithio, a chymryd risgiau ar ôl eu pwysu a'u mesur

Uniondeb – rydym yn gweithredu ag uniondeb ac yn gwneud y pethau iawn bob amser

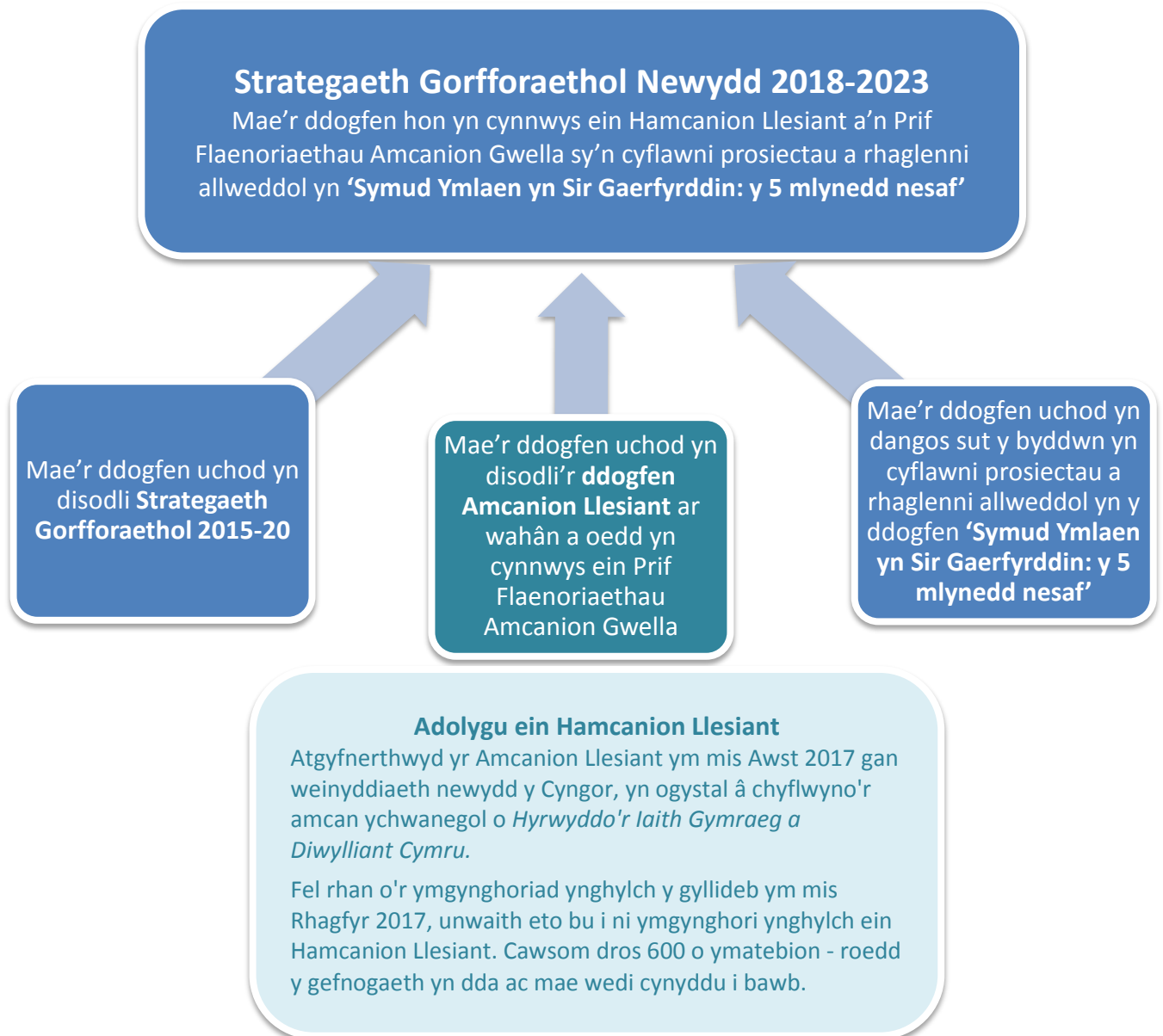
Cymryd Cyfrifoldeb – rydym i gyd yn cymryd perchenogaeth ac atebolrwydd personol dros yr hyn a wnawn

Dod â Chynlluniau ynghyd

Mae'r Strategaeth Gorfforaethol Newydd hon yn cydgrynhoi'r cynlluniau canlynol yn un ddogfen:-

1. Mae'n disodli Strategaeth Gorfforaethol 2015-20
2. Mae'n cynnwys ein Hamcanion Gwella, yn unol â gofynion Mesur Llywodraeth Leol 2009 (Gweler *Atodiad 1*).
3. Mae'n cynnwys ein Hamcanion Gwella, yn unol â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Am y tro cyntaf yng Nghymru, ceir gweledigaeth a rennir a set o nodau i bob corff cyhoeddus weithio tuag atynt. Bwriad ein Hamcanion Gwella yw mwyhau ein cyfraniad at y rhain (Gweler *Atodiad 1*).
4. Mae'n cynnwys prosiectau a rhaglenni allweddol Bwrdd Gweithredol Cyngor Sir Caerfyrddin am y 5 mlynedd nesaf, fel y nodir yn '*Symud Ymlaen yn Sir Gaerfyrddin: y 5 mlynedd nesaf*'.

Dod â Chynlluniau ynghyd

Y Blaenoriaethau

Mae 'Symud Ymlaen yn Sir Gaerfyrddin: y 5 mlynedd nesaf' yn ei gwneud yn glir mai adfywio yw prif flaenoriaeth y Cyngor. Mae ein 15 o Amcanion Llesiant yn cwmpasu'r amrywiaeth eang o Wasanaethau'r Cyngor er mwyn sicrhau llesiant economaidd, amgylcheddol, cymdeithasol a diwylliannol.

Mae dyraniad adnoddau i gyflawni'r amcanion hyn wedi'i amlinellu yn *Atodiad 2*.

Gellir crynhoi Gweledigaeth y Cyngor fel a ganlyn:-

'Mae'n rhaid byw bywyd, gadewch i ni ddechrau'n dda, byw'n dda a heneiddio'n dda, mewn amgylchedd iach, diogel a llewyrchus'

Amcanion Llesiant

1. Helpu i roi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn a gwella eu profiadau yn gynnar mewn bywyd.

2. Helpu plant i ddilyn ffyrdd iach o fyw.

3. Parhau i wella cyrhaeddiad pob dysgwr.

4. Lleihau nifer yr oedolion ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant.

5. Trechu tlodi drwy wneud popeth o fewn ein gallu i'w atal, gan helpu pobl i gael gwaith a gwella bywydau'r rheiny sy'n byw mewn tlodi.

6. Creu mwy o swyddi a thwf ledled y sir.

7. Cynyddu faint o dai rhent a thai fforddiadwy sydd ar gael.

8. Helpu pobl i fyw bywydau iach (mynd i'r afael ag ymddygiad peryglus a gordewdra).

9. Cefnogi cysylltiadau da â ffrindiau, y teulu a chymunedau mwy diogel.

10. Cefnogi'r nifer cynyddol o bobl hŷn er mwyn iddynt gadw'u hurddas a'u hannibyniaeth wrth iddynt heneiddio.

11. Ymagwedd ledled y Cyngor tuag at gefnogi Heneiddio'n Dda yn Sir Gaerfyrddin.

12. Gofalu am yr amgylchedd nawr ac ar gyfer y dyfodol.

13. Gwella seilwaith a chysylltedd y priffyrdd a thrafnidiaeth.

14. Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg a Diwylliant Cymru.

15. Adeiladu Gwell Cyngor a Gwneud Gwell Defnydd o Adnoddau

Dechrau'n Dda

Mae **18%** (32,800) o boblogaeth Sir Gaerfyrddin rhwng 0 a 15 oed

Mae **29.4%** o blant 4-5 oed dros eu pwysau neu'n ordew

Mae **12.3%** o blant Sir Gaerfyrddin yn byw ar aelwydydd di-waith

Mae **97** o Ysgolion Cynradd (16,000 o ddisgyblion) a **12** o Ysgolion Uwchradd (11,000 o ddisgyblion) yn y Sir

Ar hyn o bryd mae; **92** o blant ar y Gofrestr Amddiffyn Plant; **193** o Blant sy'n Derbyng Gofal a **761** o Blant sy'n Derbyng Gofal a Chymorth yn Sir Gaerfyrddin

Amcan Llesiant 1

Dechrau'n Dda - Helpu i roi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn a gwella eu profiadau yn gynnar mewn bywyd

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae rhoi'r cychwyn gorau mewn bywyd i bob plentyn yn hanfodol er mwyn lleihau anghydraddoldebau yn ystod cwrs bywyd.
- Mae'r hyn sy'n digwydd yn ystod y blynyddoedd cynnar hyn yn cael effaith gydol oes ar sawl agwedd ar iechyd a llesiant - o ordewdra, clefyd y galon ac iechyd meddwl i gyflawniad addysgol a statws economaidd.
- Mae Plant sy'n Derbyn Gofal yn fwy tebygol o fod wedi bod yn agored i Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod sy'n gysylltiedig â chanlyniadau gwael yn y tymor hir cyn dechrau derbyn gofal (Jones, 2011¹).

Pam y dylem boeni am hyn?

- Mae 47 o bob 100 o oedolion yng Nghymru wedi cael o leiaf un Profiad Niweidiol yn ystod Plentyndod ac mae 14 wedi cael 4 neu fwy. Os yw plentyndod plentyn o safon wael ac yn llawn straen, mae'n fwy tebygol o fabwysiadu ymddygiadau sy'n niweidiol i iechyd.
- Mae 12.3% o blant Sir Gaerfyrddin yn byw ar aelwydydd heb waith, sy'n is na ffigwr 2015 o 15.3% ac ychydig is na'r ffigwr ar gyfer Cymru (13.9%) ond yn uwch na ffigwr y DU (11.6%).
- Ar hyn o bryd yn Sir Gaerfyrddin mae 92 o blant ar y Gofrestr Amddiffyn Plant, mae 193 o Blant sy'n Derbyn Gofal, a 761 o blant sy'n cael gofal a chymorth.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni roi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn a sicrhau eu datblygiad drwy gydol eu plentyndod cynnar.
- Mae angen i ni feithrin cydnerthedd yn erbyn profiadau niweidiol.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- A. Byddwn yn **cefnogi teuluoedd** drwy:
- hyrwyddo bondio ac ymlyniad er mwyn cefnogi perthnasoedd rhiant-plentyn da a chadarnhaol.
  - sicrhau bod rhieni a'r sawl sy'n gadael gofal yn meddu ar fwy o'r sgiliau sy'n angenrheidiol i osgoi Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod yn amgylchedd y cartref, ac yn hybu datblygiad llesiant a chydnerthedd cymdeithasol ac emosiynol yn y plentyn.
  - clustnodi achosion posibl lle mae plant eisoes yn cael eu cam-drin, eu hesgeuluso, neu'n byw mewn amgylchedd niweidiol, ac ymyrryd ynddynt.
  - parhau i ddarparu hyfforddiant ymwybyddiaeth o ymlyniad mewn ysgolion er mwyn sicrhau eu bod yn dod yn *ysgolion ag ymwybyddiaeth o ymlyniad*.
  - sicrhau bod ein tîm camddefnyddio sylweddau arbenigol yn diwallu anghenion plant drwy:
    - Darparu cyngor a chefnogaeth arbenigol i dimau rheng flaen
    - Cynyddu ymwybyddiaeth o beryglon camddefnyddio sylweddau a chefnogi pobl i wneud penderfyniadau gwybodus i atal y niwed a achosir gan gamddefnyddio sylweddau.
- B. Byddwn yn sicrhau bod pob plentyn ag **anghenion dysgu ychwanegol (ADY)** sydd wedi'u clustnodi ym mhob ysgol yn Sir Gaerfyrddin yn cael mynediad i gyllid Anghenion Dysgu Ychwanegol dirprwyedig a gwasanaethau cymorth integredig priodol – e.e. Seicoleg Addysg a Phlant, cymorth Nam ar y Synhwyrau ac Athrawon Ymgynghorol.

Byddwn yn parhau i ddatblygu'r rhaglen **Dechrau'n Deg**, gan hyrwyddo ymyrraeth gynnar ar gyfer teuluoedd dan anfantais â phlant (0-3) sy'n byw mewn cymunedau difreintiedig penodol. Byddwn yn sicrhau bod y Cyngor yn ymateb yn llawn ac yn darparu'r gofynion allweddol o ran gofal plant a chwarae gan symud tuag at 30 awr o addysg a gofal am ddim i rieni sy'n gweithio.

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r amcan hwn yma

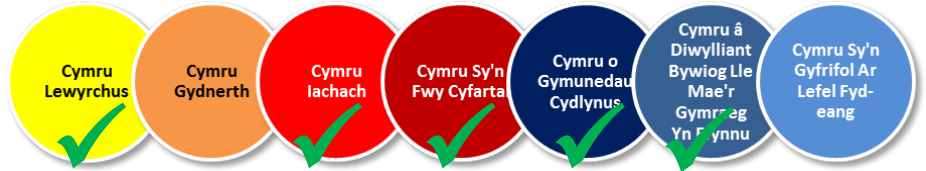

Amcan Llesiant 2

Dechrau'n Dda - Helpu plant i ddilyn ffyrdd iach o fyw

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae amcanestyniadau yn awgrymu y bydd cynnydd yn y dyfodol o ran tueddiadau gordewdra yn ystod plentyndod, gyda'r ffigurau'n dangos mai bechgyn rhwng 2 a 15 oed sy'n wynebu'r risg fwyaf.
- Roedd yr [Asesiad o Ddigonolrwydd Cyfleoedd Chwarae](#) wedi clustnodi mai'r man mwyaf poblogaidd gan blant i chwarae yw'r tu allan, ond hefyd canfuwyd bod 32% o rieni'n poeni cymaint am ddiogelwch eu plant fel bod hynny'n effeithio ar y cyfleoedd oedd y plant yn eu cael i chwarae. Roedd hyn yn ymwneud yn bennaf â thraffig ar y ffyrdd.
- Roedd asesiadau gweithgarwch o ran plant ysgol gynradd yn dangos mai bod yn gorfforol egniïol oedd y ffactor pwysicaf ond un ar gyfer llesiant cadarnhaol plant 6 – 11 oed; cysylltiadau â pherthnasau a ffrindiau oedd y pwysicaf.
- Mae byw bywydau iach yn galluogi plant i gyrraedd eu potensial a gwireddu eu dyheadau o ran addysg.
- Mae arferion a sefydlir yn gynnar mewn bywyd yn aros gyda phobl i'w galluogi i gyfrannu'n llawn at economi a chymdeithas Sir Gaerfyrddin.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Sir Gaerfyrddin sydd â'r lefelau gordewdra yn ystod plentyndod 9fed uchaf (3ydd uchaf o'r blaen) yng Nghymru, ac mae 29.4% (560) o blant bach 4-5 oed dros bwysau neu'n ordew, sy'n uwch na chyfartaledd Cymru sef 27.1%.
  - Trwy ymgysylltu ag ysgolion cynradd, clustnodwyd bod cysylltiad cryf rhwng gweithgarwch corfforol a chyfleoedd i chwarae yn yr awyr agored, a theimlo'n ddiogel yn yr amgylchedd hwnnw.
  - Mae anhwylderau iechyd meddwl ymysg plant a phobl ifanc yr un mor gyffredin, gan fod 1 ym mhob 10 o blant a phobl ifanc rhwng pump ac un-ar-bymtheg yn dioddef o anhwylder iechyd meddwl y mae modd ei ddiagnosisio. Rhwng un a deuddeg oed, mae 1 o bob 15 o bobl ifanc yn hunan-niweidio'n fwriadol.
- Ffynhonnell: - Ein Iechyd Ein Dyfodol, Cynllun Tymor Canolig Integredig Interim Hywel Dda – 2018/19*

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod plant ar draws Sir Gaerfyrddin: yn bwyta'n iach, yn gorfforol egniïol, ac yn cadw'n iach yn feddyliol.
- Mae angen i ni ystyried a yw mesurau a chymau presennol yn gwneud unrhyw wahaniaeth.
- Mae angen i ni fesur gweithgarwch drwy ysgolion.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn cynyddu'r ystod o gyfleoedd i wneud **gweithgarwch corfforol** sydd ar gael i blant, ac yn targedu'r rheiny y mae mwy o berygl na fyddant yn gwneud dim, gan ddefnyddio gweithgareddau fel sesiynau nofio (Am Ddim, Splash, Ysgol, Y Don, Clybiau Sgiliau), Chwarae Actif ac Amser Stori Actif, Pasbort Actif i Lythrennedd Corfforol, Aml-sgiliau'r Ddraig / Campau'r Ddraig, a gweithgareddau datblygu 5x60 a Chwaraeon Ffocws.
- Byddwn yn **mynd i'r afael ag iechyd meddwl** gan gynnwys profiadau niweidiol yn ystod plentyndod.
- Byddwn yn **hyrwyddo bwyta'n iach**, gan gynnwys trwy brydau ysgol, y *cynllun Ysgolion Iach a'r Rhaglen Gwella'r Gwyliau Haf* (y *cynllun Newyn Gwyliau gynt*).
- Byddwn yn **cynyddu ymwybyddiaeth** o ffyrdd iach o fyw sy'n cynnwys hyrwyddo rhaglen ataliol **10 Cam i Bwysau Iach** Iechyd Cyhoeddus Cymru er mwyn helpu i ddatrys problem gordewdra yn ystod plentyndod.
- Byddwn yn parhau i ddatblygu, hyrwyddo a gweithredu'r **Rhaglen Dechrau'n Deg**.

Byddwn yn gweithredu Rhaglen Cyfoethogi Gwyliau Ysgol (Newyn Gwyliau), gan gefnogi teuluoedd a phlant yn ystod gwyliau ysgol i goginio prydau iach, ac anelu'n benodol at ddisgyblion sy'n gymwys i gael Prydau Ysgol am Ddim.

Drwy'r Cynllun Ysgolion Iach byddwn yn parhau i gynyddu lefel y gweithgarwch corfforol drwy ddatblygu Prosiect Ysgolion Awyr Agored Sir Gaerfyrddin

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r amcan hwn yma

Amcan Llesiant 3

Dechrau'n Dda - Parhau i wella cyrhaeddiad pob dysgwr

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Rydym ni i gyd eisiau i'n plant a'n pobl ifanc gael y dechrau gorau posibl mewn bywyd drwy eu helpu i ennill y sgiliau a'r wybodaeth y mae arnynt eu hangen i fyw bywydau hapus, iach a bodlon.
- Rydym am wella canlyniadau i bobl o bob oedran drwy ddysgu gydol oes, i'w galluogi i ffynnu yn yr 21ain Ganrif ac ym myd gwaith.
- Mae ymchwil gan *Y Sefydliad Addysg* yn awgrymu bod mynychu cyn-ysgol dda ac ysgol gynradd dda yn gallu cael mwy o effaith ar gynnydd academiaidd plant na'u rhywedd neu eu cefndir teuluol (Taggart, 2015)
- Mae ein gwasanaeth wedi ymroi o hyd i'r egwyddorion a'r blaenoriaethau a amlinellir yn nogfen strategol ddiweddaraf Llywodraeth Cymru '[Addysg yng Nghymru: Cenhadaeth ein Cenedl.](#)'

Pam y dylem boeni am hyn?

- Ar hyn o bryd mae bwlch cenedlaethol (gan gynnwys yn Sir Gaerfyrddin) rhwng perfformiad disgyblion sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim a'r rheiny nad ydynt yn gymwys. Mae'r agwedd hon ar ein perfformiad a'n cyflawniad ar ddiwedd y cyfnod allweddol yn dal yn her ac achos gofid i ni.
- Mae gennym ysgolion y mae angen iddynt wella mewn meysydd penodol, fel y cydnabuwyd trwy'r system Gategoreiddio Genedlaethol* (ar gyfer 2017; roedd 27% o ysgolion cynradd wedi'u gosod yn y 'Categori Cymorth Ambr' ac 1% o ysgolion cynradd wedi'u gosod yn y 'Categori Cymorth Coch'). *Pedair lefel o 'Gategori Cymorth' yn bodoli – Gwyrdd, Melyn, Ambr a Choch. Mae'r holl ysgolion uwchradd wedi'u graddio ar hyn o bryd yn y Categori Cymorth Gwyrdd neu Felyn.
- Mae [canlyniadau PISA 2015](#) (Y Rhaglen Ryngwladol ar gyfer Asesu Myfyrwyr), sef "y *meincnod rhyngwladol cydnabyddedig o hyd ar gyfer sgiliau*" yn ôl Kirsty Williams, Ysgrifennydd Cabinet Llywodraeth Cymru dros Addysg, yn dal i ddangos bod Cymru ar ôl ei hôl hi o gymharu â gweddill y DU.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni barhau i wella canlyniadau ymhellach ar gyfer pob dysgwr, gan roi pwyslais ar y sawl sydd â hawl i Brydau Ysgol am Ddim ac ar ddysgwyr agored i niwed - gweler hefyd **Amcan Llesiant 5 Trechu Tlodi**.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn sicrhau bod pwyslais diwyro ar **wella deilliannau addysg** ar gyfer yr holl blant a phobl ifanc ar draws yr holl gamau dysgu, gan roi pwyslais penodol ar ddysgwyr agored i niwed a'r sawl sydd â hawl i *Brydau Ysgol am Ddim*.
- Byddwn yn parhau i **wella presenoldeb mewn ysgolion** a llesiant dysgwyr.
- Byddwn yn darparu **ysgol ragorol yn y lle cywir** drwy:
  - Gwella cyflwr, addasrwydd ac effeithlonrwydd ein rhwydwaith ysgolion o ran adnoddau, drwy'r *Cynllun Moderneiddio Addysg*.
  - Datblygu *Cwricwlwm Lleol* atyniadol, perthnasol a diledryw yn unol â fframwaith clir o ganllawiau cenedlaethol, a fydd yn paratoi ein plant a'n pobl ifanc yn llawn ar gyfer heriau a chyfleoedd bywyd fel oedolyn.
- Byddwn yn parhau i **datblygu'r gweithlu a chynllunio olyniaeth** drwy:
  - Datblygu a chefnogi system ysgolion hunanwella gydweithredol i sicrhau arweinyddiaeth a darpariaeth o safon i bob dysgwr.
  - Buddsoddi mewn datblygu sgiliau ein hathrawon a'n staff cymorth ymhellach.
- Byddwn yn parhau i **datblygu'r Gymraeg yn ein gwasanaethau i gyd**, a thrwy hynny'n anelu at sicrhau bod pob plentyn yn hyderus ddwyieithog. Gall disgyblion gyrraedd eu potensial o ran ennill sgiliau i fod yn ddinasyddion dwyieithog yn eu cymunedau, y gweithle a'r tu hwnt.

Byddwn yn cynyddu'r Cyfartaledd sgôr pwyntiau (9) wedi'i chapio, a ystyrir ar hyn o bryd fel y mesur allweddol o gyflawniad ar ddiwedd addysg orfodol.

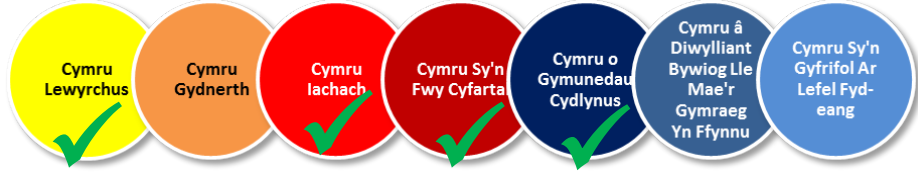

Amcan Llesiant 4

Dechrau'n Dda - Lleihau nifer yr oedolion nad ydynt mewn Addysg, Cyflogaeth na Hyfforddiant

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae lleihau nifer y bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET) yn lleihau effaith tloedi a'r gost ehangach i gymdeithas o wasanaethau cymorth, dibyniaeth ar fudd-daliadau a throseddau.
- Mae mwyhau cyfleoedd bywyd plant yn hanfodol, a sicrhau bod cynifer o bobl ifanc â phosibl yn gallu camu ymlaen i'r chweched dosbarth mewn ysgolion, i Golegau Addysg Bellach, i gael prentisiaethau, neu i gael hyfforddiant neu waith.
- Mae'n galluogi pobl ifanc i gyfrannu'n gadarnhaol at eu cymunedau lleol.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Roedd canran y disgyblion Blwyddyn 11 yn Sir Gaerfyrddin oedd yn NEET yn 2017 yn 1.4% (27 disgybl), er bod hyn yn ostyngiad o gymharu â 2.1% yn 2016 (40 disgybl), tra bo % y disgyblion Blwyddyn 13 yn Sir Gaerfyrddin oedd yn NEET yn 3% (20 disgybl) yn 2017 o gymharu â 2.0% (14 disgybl) yn 2016.
- Mae Sir Gaerfyrddin yn yr 13^{eg} safle o blith 22 Awdurdod Lleol Cymru ar gyfer disgyblion blwyddyn 11 oedd yn NEET ac yn uwch na chyfartaledd Cymru gyfan o 1.6%.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni sicrhau bod holl blant a phobl ifanc Sir Gaerfyrddin yn cael y cyfleoedd gorau posibl i astudio, hyfforddi, ac ennill cyflogaeth werth chweil yn lleol, yn rhanbarthol neu'n genedlaethol.
- Byddwn yn sicrhau nad yw'r holl ddysgwyr agored i niwed gan gynnwys y rheiny ag anabledd neu anghenion dysgu ychwanegol yn cael eu heithrio rhag rhaglenni.
- Mae angen i ni barhau i weithredu chwe elfen Fframwaith Ymgysylltu a Datblygu Ieuenctid Llywodraeth Cymru sy'n cynnwys:
  - Clustnodi pobl ifanc y mae perygl y byddant yn NEET;
  - Darparu broceriaeth a chymorth cydgysylltiedig i bobl ifanc;
  - Gwella ein cymorth tracio a phontio;
  - Sicrhau bod y ddarpariaeth yn bodloni anghenion pobl ifanc;
  - Cryfhau sgiliau cyflogadwyedd ac entrepreneuriaeth;
  - Sicrhau ein bod yn atebol dros ein gweithredoedd.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn gweithredu chwe Cham y **Fframwaith Ymgysylltu a Datblygu Ieuenctid** uchod.
- Byddwn yn darparu elfennau lleol **prosiectau Cronfa Gymdeithasol Ewrop Cynnydd a Cham Nesa** (cyllid wedi'i warantu hyd at 2018-2020) sy'n helpu pobl ifanc i symud ymlaen i addysg bellach, hyfforddiant a chyflogaeth yn ystod y cyfnod addysg ôl 16.
- Byddwn yn gweithredu argymhellion **Adolygiad Strategol Addysg 11-19 Sir Gaerfyrddin**.
- Byddwn yn adeiladu ar bartneriaethau presennol â busnesau lleol a'r sector cyhoeddus drwy **Adolygiad Cwricwlwm Sir Gaerfyrddin** er mwyn ffocysu galwadau am sgiliau a chyflogadwyedd y rheiny sy'n newydd i'r farchnad lafur a'r rheiny sydd ynddi'n barod yn Sir Gaerfyrddin, i sicrhau y diwellir galw'n lleol ac yn rhanbarthol.
Gweler hefyd Gynlluniau Gweithredu Amcanion Llesiant 5 + 6 ynghylch yr Hwb a'r Bartneriaeth Ddysgu Ranbarthol.

Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu cyfleoedd pellach i gael prentisiaethau yn y Sir. Byddwn yn cefnogi pobl sy'n gadael gofal lle bynnag y bo'n bosibl er mwyn sicrhau eu bod mewn addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth 24 mis ar ôl gadael gofal.

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r amcan hwn yma

Byw'n Dda

Mae **59%** (110,102) o boblogaeth Sir Gaerfyrddin o oedran gweithio (16-64)

Bu i ni greu **352.5** o swyddi a sicrhau **195** o swyddi mewn lleoliad newydd gyda chymorth Adfywio yn ystod 2017/18

Mae mwy na **7 ym mhob 10** (73%; 78,600) o boblogaeth oedran gweithio Sir Gaerfyrddin (16-64) yn weithgar yn economaidd

Roedd bron **1.6** miliwn o ymweliadau â'n canolfannau hamdden yn ystod 2017-18

Mae mwy nag **1 ym mhob 3** (35%) o aelwydydd yn byw mewn tlodi, yn ôl diffiniad Llywodraeth Cymru – aelwydydd â llai na 60% o incwm canolrifol Prydain

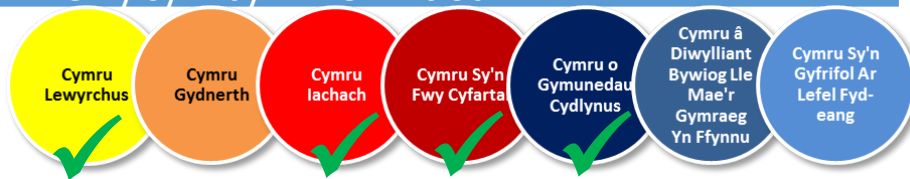

Amcan Llesiant 5

Dechrau'n Dda/Byw'n Dda - Trechu tlodi drwy wneud popeth o fewn ein gallu i'w atal, gan helpu pobl i gael gwaith a gwella bywydau'r rheiny sy'n byw mewn tlodi

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae tlodi ac amddifadedd yn cael effeithiau niweidiol difrifol ar bob agwedd ar lesiant. Mae'n cyfyngu ar y cyfleoedd a'r gobeithion ar gyfer plant a phobl ifanc ac yn niweidio ansawdd bywyd teuluoedd a chymunedau.
- Gall tlodi fod yn rhwystr o ran cyfrannu'n llawn at gymdeithas, ac yn rhy aml o lawer mae'n brofiad sy'n pontio'r cenedlaethau ac sy'n peri bygythiad sylweddol i lesiant cadarnhaol yn awr ac yn y dyfodol.
- Mae ymchwil yn dangos bod plant sy'n cael eu magu ar aelwydydd heb waith yn cael canlyniadau sy'n gyson waeth o ran cyrhaeddiad addysgol a gallu gwybyddol na phlant eraill y mae eu rhieni wastad yn gweithio.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Yn ôl y diffiniad, gellir dweud bod 35% (28,223) o aelwydydd Sir Gaerfyrddin yn byw mewn tlodi, 15fed uchaf yng Nghymru (Cyfartaledd Cymru yw 33%).
Yn ôl diffiniad Llywodraeth Cymru, tlodi yw pan fo "incwm aelwyd yn llai na 60% o incwm canolrifol Prydain". Mae hynny'n golygu aelwyd lle mae'r incwm yn llai nag £18,553 y flwyddyn (2017 - 60% o £30,921)

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen inni **atal tlodi** – Mae cydberthynas gref rhwng cael eich geni'n dlawd a wynebu oes o dlodi ac mae modd atal llawer o'r ffactorau sy'n sbarduno tlodi yn ystod plentyndod ac yn ddiweddarach mewn bywyd os cânt eu nodi ac os eir i'r afael â nhw yn amserol. Felly gall darparu ymyriadau cynnar, cyfannol a dargedwyd helpu i leihau'r tebygolrwydd o dlodi yn ein cymunedau.
- Mae angen i ni **helpu pobl i gael gwaith** – gwaith yw un o'r ffyrdd mwyaf sylfaenol ac effeithiol o drechu tlodi yn ei holl ffurfiau. Mae'r gwaith yn darparu incwm a chyfleoedd o ran datblygiad cymdeithasol, emosiynol ac ymenyddol yn ogystal â gwell iechyd a llesiant.
- Mae angen i ni **wella bywydau pobl sy'n byw mewn tlodi** drwy gefnogi'r rheiny sy'n dlawd a gwella mynediad i gymorth ar gyfer cynnal safonau byw sylfaenol.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Bydd ein gwasanaethau addysg a phlant yn gweithio i **atal tlodi** drwy ddarparu rhaglenni ymyrraeth gynnar allweddol megis Dechrau'n Deg a'r Tîm o Amgylch y Teulu (TAF) ac mae llythrennedd ariannol ar y cwricwlwm ysgol. Yn ogystal bydd gwasanaethau megis tai yn cymryd ymagwedd fwy rhagweithiol, ataliol at fynd i'r afael â'r hyn sy'n sbarduno tlodi er mwyn atal materion megis digartrefedd a thlodi tanwydd.
- Byddwn yn **helpu pobl i gael gwaith** drwy feithrin eu hyder a'u sgiliau drwy'r rhaglen Cymunedau am Waith a chymorth wedi'i dargedu i'r rheiny sydd bellaf o'r farchnad lafur e.e. rhai nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET).
- Byddwn yn **gwella bywydau'r rhai sy'n byw mewn tlodi** drwy hyrwyddo a chefnogi gwell llythrennedd ariannol drwy wasanaethau fel safonau masnach a budd-daliadau tai. Byddwn hefyd yn cyflwyno mentrau i gefnogi grwpiau allweddol sy'n agored i niwed gan gynnwys Rhaglen Gwella'r Gwyliau Haf a'r Apêl Blwch Teganau a Hamper.

Byddwn yn datblygu prosiect peilot yn ward Ty-isa i ddatblygu ffyrdd o fynd i'r afael â thlodi yn yr ardal. Byddwn yn cynnal rhaglen ymgysylltu cymunedol aml-wasanaeth gynhwysfawr gyda'r bwriad o nodi camau gweithredu adfywio ffisegol a chymunedol allweddol y gall y Cyngor eu cymryd, mewn partneriaeth â rhanddeiliaid eraill, i helpu'r gymuned i ddatblygu cyfleoedd a gobeithion yn y dyfodol.

Tlodi Gwledig – gweler hefyd Amcan Llesiant 6 – Creu mwy o swyddi a thwf ledled y sir. Rhan C - Drwy nodi a mynd i'r afael â'r materion sy'n wynebu cymunedau gwledig.

 Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r amcan hwn yma

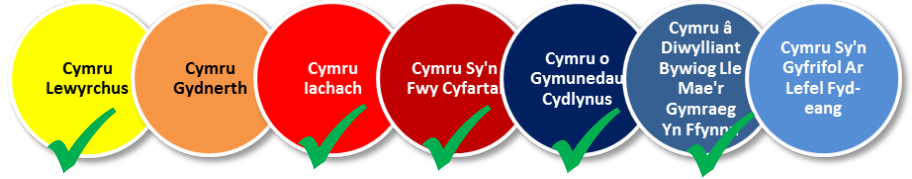

Amcan Llesiant 6

Byw'n Dda - Creu mwy o swyddi a thwf ledled y sir

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae darparu swyddi diogel gyda chyflog da i bobl leol yn ganolog i bopeth yr ydym yn ceisio'i gyflawni.
- Mae cynyddu cyflogadwyedd yn hanfodol i drechu tlodi a lleihau anghyffartaledd ac yn cael effaith sylweddol ar ein hiechyd a'n gallu i fyw mewn cymdeithas.
- Yn achos gweithlu sy'n heneiddio, mae teimlo wedi'u hysgogi, defnyddio sgiliau a rhyngweithio cymdeithasol yn llawer pwysicach i lesiant cadarnhaol yn y gwaith na lefel cyflogau neu sefydlogrwydd swydd (arolwg asesiad llesiant).

Pam y dylem boeni am hyn?

- O blith 73.4% o weithlu oedran gweithio cyflogedig Sir Gaerfyrddin ym Medi 2017, roedd 58% o'r gweithlu mewn swyddi yn y maes proffesiynol/technegol/crefftau medrus – tipyn *is* na chyffartaledd Cymru o 63%, tra bo 42% mewn swyddi yn y maes gofal/hamdden/gofal cwsmeriaid/gweithredu peiriannau – tipyn *uwch* na chyffartaledd Cymru o 37%.
Hefyd gweler Amcan Llesiant 4 – Lleihau nifer yr oedolion ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant.
- Mae'n rhaid i ni fynd i'r afael â bwllch Gwerth Ychwanegol Gros (GYC) sy'n lledaenu rhwng GYC y DU a GYC Cymru;
GYC yw mesuriad o werth y cyflogau a'r elw o nwyddau a gwasanaethau a gynhyrchir yn yr ardal.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni greu economi hynod wybodus a chreadigol trwy fwyhau lleoedd hyfforddiant a chyflogaeth i bobl leol, a hynny drwy greu swyddi a darparu prentisiaethau o safon, cyfleoedd hyfforddiant a phrofiad gwaith, er mwyn sicrhau bod y gweithlu bob amser yn gymwys ac yn meddu ar y sgiliau priodol er mwyn wynebu'r dyfodol.
- Mae angen i ni ddatblygu statws Sir Gaerfyrddin yn Ninas-ranbarth Bae Abertawe (Abertawe, Sir Gaerfyrddin, Sir Benfro a Chastell-nedd Port Talbot) a sicrhau ei bod yn sir hyderus, uchelgeisiol â chysylltiadau.
- Mae angen i ni ddal ati i fuddsoddi yn ein seilwaith gwledig lleol, gan gynnwys trafndiaeth er mwyn denu busnesau, twristiaeth/hamdden i'r sir er mwyn hyrwyddo gweithgarwch a thwf economaidd trwy greu gwell cysylltiadau a diwydiant twristiaeth cryf (gweler Amcan Llesiant 13 *Gwella Seilwaith a Chysylltedd y Priffyrdd a Thrafnidiaeth*).
- Mae angen inni barhau i fuddsoddi yn ein 3 prif dref i'w hadfywio'n strategol, i fuddsoddi yn ein safleoedd cyflogaeth strategol allweddol, ac i gefnogi twf busnesau.
- Mae angen inni gefnogi *Ffyniant i Bawb: y cynllun gweithredu ar yr economi* Llywodraeth Cymru.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- A. Yn rhanbarthol, trwy gydlynw a chyflwyno Bargen Ddinesig Bae Abertawe a Sir Gaerfyrddin, ac, yn benodol, prosiectau Sir Gaerfyrddin – Yr Egin a'r Pentref Gwyddor Bywyd a Llesiant
- B. Yn lleol, trwy gyflawni Cynlluniau Ardal y Strategaeth Drawsnewidiol gan dargedu'r Sir Gâr ddwyieithog, drefol, wledig ac arfordirol
- C. Drwy nodi a mynd i'r afael â'r materion sy'n wynebu cymunedau gwledig
- D. Drwy ddatblygu dysgu, sgiliau, cyflogadwyedd ac annog ysbryd o entrepreneuriaeth ledled y sir i gefnogi busnesau newydd yn y sir (Y Bartneriaeth Sgiliau a Dysgu Ranbarthol)
- E. Drwy ddatblygu Sir Gaerfyrddin fel economi ddeinamig, yng nghyd-destun BREXIT.

Byddwn yn sicrhau bod y Sir yn elwa'n llwyr o'r cyfleoedd a grëir yn sgil y buddsoddiad gwerth £1.3 biliwn a wneir o ganlyniad i Fargen Ddinesig Bae Abertawe.
Byddwn yn sefydlu mentrau adfywio i ganolbwyntio ar ddatblygu trefi marchnad y Sir.

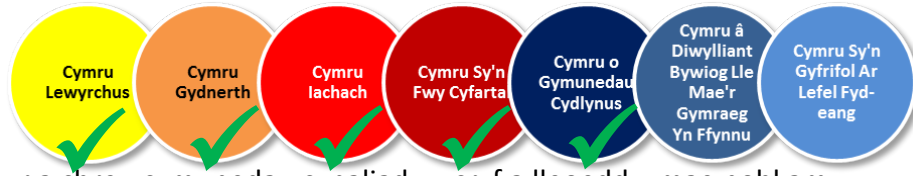

Amcan Llesiant 7

Byw'n Dda - Cynyddu faint o dai rhent a thai fforddiadwy sydd ar gael

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae cartrefi fforddiadwy o ansawdd da yn hybu **iechyd a llesiant**, gan ddiwallu anghenion unigol y preswylwyr a chreu cymunedau cynaliadwy cryf a lleoedd y mae pobl am fyw ynddynt.
- Mae cartrefi fforddiadwy o ansawdd da sy'n effeithlon o ran ynni yn dda i **Bobl a'r Amgylchedd** - bydd yr ynni a ddefnyddir yn y cartref yn llai, gan gael effaith sylweddol ar leihau costau tanwydd i'r preswylwyr. Bydd hefyd yn cael effaith sylweddol ar leihau llygryddion yn yr atmosffer a lliniaru tldi tanwydd yn ein cymunedau.
- Mae'n dda i'r **Strwythur Cymdeithasol** - mae codi tai fforddiadwy yn y manau cywir yn caniatáu i gymunedau groesawu ystod eang o deuluoedd a chreu grŵp o breswylwyr bywiog, amrywiol.
- Mae'n dda i'r **Economi** - er mwyn ffynnu, mae angen i fusnesau newydd gael mynediad i'w gweithlu yn hawdd. Mae datblygiadau tai fforddiadwy yn sicrhau bod teuluoedd sy'n gweithio yn aros yn eu cymuned.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Dywedodd pobl wrthym yn ystod ein hymgyngoriad ar dai fforddiadwy yn 2015 bod angen i ni:
  - Targedu cymorth lle mae ei angen fwyaf, mewn ardaloedd trefol a gwledig, trwy ddarparu tai mwy fforddiadwy i'w rhentu.
  - Bod yn fwy hyblyg – boed trwy sicrhau bod tai adfeiliedig yn cael eu defnyddio unwaith eto, prynu tai presennol neu adeiladu rhai newydd.
  - Gwneud beth bynnag sydd ei angen trwy ddatblygu ffyrdd arloesol a chreadigol o ddarparu rhagor o dai.
  - Defnyddio ein hadnoddau yn y ffordd orau posibl i sicrhau cynifer o dai newydd â phosibl.
  - Defnyddio arbenigedd, sgiliau ac adnoddau'r rhai sy'n gweithio gyda ni.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen inni ddarparu tai fforddiadwy ychwanegol i ddiwallu anghenion y preswylwyr yn Sir Gaerfyrddin.
- Mae angen i ni adeiladu tai cyngor newydd ledled y sir.
- Mae angen i ni weithio gyda landlordiaid preifat i'w hannog i osod eu heiddo am bris fforddiadwy, ac mae angen i ni sicrhau bod rhagor o dai o'r sector preifat yn cael eu rheoli gan ein hasiantaeth gosod tai cymdeithasol fewnol 'Gosod Syml'.
- Mae angen i ni weithio mewn partneriaeth â Chymdeithasau Tai yn Sir Gaerfyrddin er mwyn sicrhau'r cyflenwad mwyaf posibl o dai fforddiadwy newydd.
- Mae angen i ni weithio gyda pherchenogion eiddo i sicrhau bod tai gwag yn cael eu defnyddio unwaith eto.
- Mae angen i ni brynu cartrefi o'r sector preifat a chynyddu stoc Tai Cymdeithasol y Cyngor.
- Mae angen i ni sicrhau y codir cynifer o dai fforddiadwy â phosibl trwy gyfraniadau gan ddatblygwyr o'r system gynllunio.
- Mae angen i ni fwyhau'r holl gyfleoedd cyllido i'r Cyngor ac i Gymdeithasau Tai.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn darparu'r uchod i gyd drwy ein [Cynllun Darparu Tai Fforddiadwy](#) drwy adeiladu tai Cyngor newydd yn uniongyrchol drwy'r Cyfrif Refeniw Tai. Trwy aildefnyddio tai gwag i gynyddu dewis a hygyrchedd tai yn yr ardaloedd lle mae'r angen mwyaf am dai.

Byddwn yn datblygu ystod ehangach o dai drwy ein Cwmni Tai sydd wedi'i sefydlu'n ddiweddar.
Byddwn yn prynu tai sector preifat i gynyddu stoc dai y Cyngor yn yr ardaloedd lle mae'r angen mwyaf am dai.
Byddwn yn parhau i reoli tai sector preifat, ar ran Landlordiaid Preifat, drwy'r 'Asiantaeth Gosod Syml'.

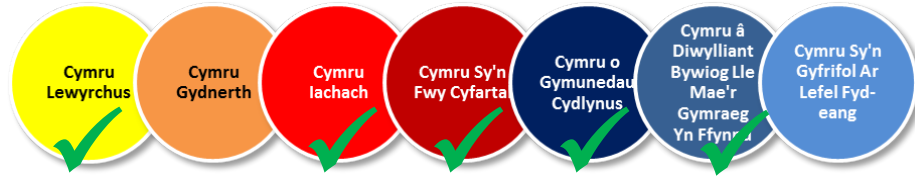

Amcan Llesiant 8

Byw'n Dda - Helpu pobl i fyw bywydau iach (mynd i'r afael ag ymddygiad peryglus a gordewdra)

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae ein ffordd o fyw yn newid, mae pobl yn byw'n hwy ac mae eu hansawdd bywyd yn well.
- Yr her yw atal salwch.
- Mae byw bywydau iach yn galluogi pobl i gyflawni eu potensial, gwireddu eu dyheadau addysgol, a chwarae rhan lawn yn economi a chymdeithas Sir Gaerfyrddin.
- Mae llawer o'r gwasanaethau ataliol a'r ymyriadau sy'n ofynnol i gynnal iechyd, annibyniaeth a llesiant y tu allan i feysydd iechyd a gofal cymdeithasol.
- Chwarae rhan yn darparu gwasanaethau hygyrch, cynhwysol, cyffrous a chynaliadwy sy'n hyrwyddo a hwyluso dysgu, diwylliant, treftadaeth, gwybodaeth, llesiant a hamdden.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Mae bwch sylweddol rhwng disgwyliad oes a disgwyliad oes iach. Yn Sir Gaerfyrddin:-
  - Y disgwyliad oes i ddynion yw 78.6 o flynyddoedd (2014-16) o gymharu â disgwyliad oes iach o 65 o flynyddoedd (2010-14)
  - Y disgwyliad oes i fenywod yw 82.2 o flynyddoedd (2014-16) o gymharu â disgwyliad oes iach o 66 o flynyddoedd (2010-14)
  - Mae'r disgwyliad oes iach i ddynion a menywod yn is na chyfartaledd Cymru sef 65.3 a 66.7 o flynyddoedd.
- Mae 21% o oedolion yn dal i ysmegu yn Sir Gaerfyrddin ac mae 57% o oedolion dros bwysau neu'n ordew (Cyfartaledd Cymru yw 59%) Arolwg Cenedlaethol Cymru 2016/17

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod pobl ar draws Sir Gaerfyrddin:
  - Yn bwyta ac yn anadlu'n iach
  - Yn gorfforol egniol, ac
  - Yn iach yn feddyliol.
- Mae angen i ni waredu anghydraddoldebau o ran cyfleoedd i bobl fynd i'r afael â'r 3 maes allweddol hyn.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- A. Bwyta ac yn anadlu'n iach:** Byddwn yn darparu peiriannau gwerthu bwyd iach ac opsiynau bwyd iach fel rhan o'r ddarpariaeth arlwyo yn ein cyfleusterau Hamdden ac yn parhau i sicrhau bod ein cyfleusterau hamdden awyr agored h.y. Parciau Gwledig, rhwydweithiau hawliau tramwy yn dal i gael eu cynnal a'u cadw'n dda a bod pawb yn cael mynediad diogel iddynt ac yn eu mwynhau.
- B. Gweithgarwch Corfforol:** Byddwn yn parhau i fuddsoddi yn y Pentref Llesiant newydd sbon yn Llanelli, i hyrwyddo ar y cyd yr ethos o "gael mwy o bobl yn fwy egniol yn fwy aml", ac i alluogi cyflogwyr yn y gweithle i gefnogi iechyd a llesiant eu gweithlu drwy Fentrau Iechyd yn y Gweithle.
- C. Iechyd Meddwl:** Rydym yn parhau i weithio gyda phartneriaid ym maes iechyd a'r trydydd sector i drawsnewid gwasanaethau iechyd meddwl ac i wella mynediad i wybodaeth, cyngor, gwasanaethau ataliol, a gwasanaethau argyfwng yn Sir Gaerfyrddin. Byddwn yn anelu at gael pobl i elwa ar fanteision iechyd cadarnhaol cael ysbrydoliaeth o gasgliadau amgueddfa i hyrwyddo creadigrwydd, meddwlgarwch, a hunanhyder, ac yn ymgorffori cerbydau newydd y Llyfrgelloedd Teithiol er mwyn gwella gwybodaeth, llythrennedd digidol ac iechyd ar draws y sir.

Byddwn yn buddsoddi yn narpariaeth y sir o ran canolfannau hamdden drwy ddatblygu cyfleuster newydd yn Llanelli fel rhan o'r Pentref Llesiant.

Byddwn yn gweithredu'r Strategaeth Feicio ar gyfer Sir Gaerfyrddin a fydd yn canolbwyntio ar 5 thema strategol allweddol: Addysg, Datblygu a Hyfforddiant; Seilwaith a Chyfleusterau; Marchnata a Brandio; Twristiaeth a Digwyddiadau

Heneiddio'n Dda

Mae bron **1 ym mhob 4** (23%, 42,662) o boblogaeth Sir Gaerfyrddin o oedran pensiwn (65+)

78.6 yw'r Disgwyliad Oes ar gyfer dynion ac **82.2** ar gyfer menywod, ond y Disgwyliad Oes lach yw 65 ar gyfer dynion a 66 ar gyfer menywod

Mae gan Sir Gaerfyrddin boblogaeth sy'n heneiddio. Erbyn 2039, bydd tua **1 ym mhob 3** (31%; 58,900) o drigolion y sir yn 65 oed neu hŷn

Mae **48%** (yn agos i'r cyfartaledd cenedlaethol o 50%) o drigolion Sir Gaerfyrddin o'r farn eu bod yn byw mewn cymunedau cydlynol

Mae gan **1 ym mhob 3** salwch cyfyngol

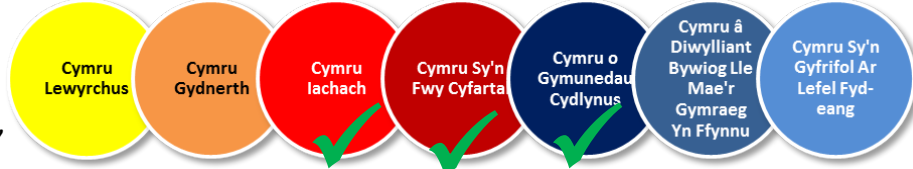

Amcan Llesiant 9

Byw'n Dda/Heneiddio'n Dda - Cefnogi cysylltiadau da â ffrindiau, y teulu a chymunedau mwy diogel

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae unigrwydd ac arwahanrwydd cymdeithasol yn niweidiol i'n hiechyd, ac mae ymchwil yn dangos bod diffyg cyswllt cymdeithasol mor niweidiol i'n hiechyd ag ysmegu 15 o sigarennau'r dydd, a'i fod yn waeth i ni na ffactorau risg amlwg megis gordewdra ac anweithgarwch corfforol.
- Yn ogystal â chael effaith ar leihau'r risg o farwolaeth gynnar a salwch, mae cyfeillgarwch a rhwydweithiau cymdeithasol hefyd yn helpu unigolion i wella pan fyddant yn sâl.
- Mae arwahanrwydd cymdeithasol yn cynyddu'r risg o ddirywio'n wybyddol, gydag un astudiaeth yn dod i'r casgliad bod pobl unig 64% yn fwy tebygol o ddatblygu dementia clinigol.
- Nid problem ymhlith pobl hŷn yn unig mo diffyg cyswllt ag eraill, oherwydd dengys adroddiad diweddar fod bron dwy ran o dair (65%) o bobl ifanc 16-24 oed yn teimlo'n unig o leiaf rywfaent o'r amser, a bod bron traean (32%) yn teimlo'n unig yn aml neu drwy'r amser.
- Mae unigrwydd ymhlith pobl ifanc yn cynyddu'r tebygolrwydd o iechyd corfforol a meddyliol gwael, o droseddu, ac o gael llai o gyfleoedd cyflogaeth yn y dyfodol.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Perthnasoedd da a synnwyr o berthyn oedd y peth trydydd pwysicaf yn ein harolwg llesiant o 2,500 o breswylwyr.
- Mae pwysigrwydd teulu o ran cael dylanwad cadarnhaol ar lesiant yn amlwg mewn canfyddiadau sy'n deillio o weithgareddau ymgysylltu sylfaenol fel rhan o asesiad Llesiant Sir Gaerfyrddin. Cafodd teulu a ffrindiau eu clustnodi fel y ffactor pwysicaf o bell ffordd o ran llesiant cadarnhaol gan fwy na 500 o oedolion a phlant a oedd yn cymryd rhan mewn ymarfer.
- Mae 48% (yn agos i'r cyfartaledd cenedlaethol o 50%) o drigolion Sir Gaerfyrddin o'r farn eu bod yn byw mewn cymunedau cydlynol. Roedd 72% yn cytuno bod pobl leol yn trin ei gilydd â pharch ac ystyriaeth, roedd 68% yn cytuno bod pobl o wahanol gefndiroedd yn cyd-dynnu'n dda, ac roedd 70% yn teimlo mai yn eu hardal leol yr oeddent yn perthyn. (*Arolwg Cenedlaethol Cymru, 2016/17*).
- Rhoddwyd sylw drwy gydol Asesiad Llesiant Sir Gaerfyrddin i faterion yn ymwneud â diogelwch ac mae teimlo'n ddiogel yn y cartref ac yn y gymuned leol yn effeithio ar synnwyr pawb o lesiant.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni sicrhau bod gwasanaethau'n ymateb i anghenion teuluoedd a chymunedau.
- Mae angen i ni barhau i feithrin mwy o gydlyniant cymunedol a helpu a galluogi cymunedau i fynd i'r afael â'u diogelwch, eu llesiant ar y cyd, a llesiant y rheiny yn y gymuned, gan gynnwys creu bondiau cymdeithasol mewn grwpiau a phontydd cymdeithasol rhwng grwpiau yn ein cymunedau.
- Mae angen i ni hybu annibyniaeth, llesiant, ymgysylltu cymunedol, a chynhwysiant cymdeithasol.
- Mae angen i ni gadw ein cymunedau'n ddiogel wrth ddarparu ein gwasanaethau.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn parhau i ddatblygu a gweithredu sut ydym yn darparu gwybodaeth, cyngor a chymorth ledled y gwasanaethau gofal cymdeithasol.
- Byddwn yn hyrwyddo ac yn datblygu cysylltiadau cryf ar gyfer pobl, lleoedd a sefydliadau.
- Byddwn yn clustnodi'r cryfderau a'r adnoddau mewn cymunedau sy'n gallu cyfrannu at hyrwyddo a chefnogi iechyd a llesiant cymdogion.
- Byddwn yn parhau i gefnogi diogelwch cymunedol er mwyn cynyddu'r synnwyr o ddiogelwch personol sydd gan bobl, a pha mor ddiogel maent yn teimlo yn y manau lle maent yn byw, yn gweithio ac yn treulio eu hamser hamdden.

Byddwn yn gweithredu Cynllun Cyflawni Rhanbarthol newydd Canolbarth a Gorllewin Cymru ar gyfer Cydlyniant Cymunedol.

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r amcan hwn yma

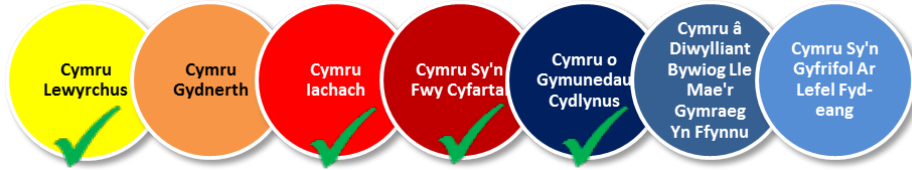

Amcan Llesiant 10

Heneiddio'n Dda - Cefnogi'r nifer cynyddol o bobl hŷn er mwyn iddynt gadw'u hurddas a'u hannibyniaeth wrth iddynt heneiddio

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Ymgynoriadau wedi dangos mai'r hyn sy'n bwysig i unigolion yw gallu bod mor annibynnol ac iach â phosibl am gyn hired â phosibl.

- **'Cael fy mharchu fel rhywun hŷn, heb gael fy ystyried yn faich ar y system iechyd a gofal cymdeithasol leol'**
- Dengys ymchwil fod cael pobl hŷn i deimlo eu bod yn cael eu cynnwys a'u bod yn ddefnyddiol yn ffactor hanfodol o ran heneiddio'n iach.
- Mae pobl hŷn yn cyfrannu at yr economi yn Sir Gaerfyrddin drwy ofalu am eu hwyrion a'u hwyresau neu aelodau eraill o'r teulu. Yn ôl ffigurau adroddiad yr Ymddiriedolaeth Teulu a Gofal Plant, dywed 2.3 miliwn o bobl eu bod yn gofalu am eu hwyrion a'u hwyresau fel bod rhieni'r plant yn gallu mynd i'r gwaith. Yn y DU yn ei chyfanrwydd, roedd y rheiny oedd yn 65 oed a hŷn yn cyfrannu £61bn at yr economi drwy gyflogaeth, gofal anffurfiol a gwirfoddoli.
- Mae'r Gwasanaeth Gwirfoddol Brenhinol wedi disgrifio pobl hŷn fel '*glud cymdeithasol*' cymunedau.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Canfu'r cyfrifiad yn 2011 fod 28% o'r boblogaeth oedolion dros 65 oed, ac erbyn 2030 bydd cyfran yr oedolion hŷn yn cynyddu i 34%. Er bod llai a llai o bwyslais yn cael ei roi ar oedran fel ffordd o ddadansoddi angen, mae tystiolaeth yn dangos bod pobl hŷn yn fwy tebygol o fod angen cymorth a chefnogaeth.
- Mae disgwyliad oes yn Sir Gaerfyrddin yn cynyddu ond o ran disgwyliad oes heb anabledd, y ffigur yw 71 ar gyfer dynion a 72.2 ar gyfer menywod, sy'n is na'r cyfartaledd cenedlaethol.
- Mae ein poblogaeth sy'n fregus yn cynyddu a bydd angen cymorth arnynt i fod mor annibynnol â phosibl.
- Mae'n hanfodol inni osod seiliau cadarn i ddiogelu at y dyfodol argaeledd gwasanaethau sy'n hybu ac yn cefnogi llesiant parhaus ac annibyniaeth ein poblogaeth hŷn sy'n fregus.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni barhau i integreiddio iechyd a gofal cymdeithasol ar lefel iechyd poblogaeth i fynd i'r afael â'r anghenion cymhleth sy'n gysylltiedig ag aml-gyflyrau a bregusrwydd yn sgil oedran.
- Mae angen i ni weithio gydag unigolion a chymunedau, gyda'r sectorau cyhoeddus, preifat, a gwirfoddol, i ddatblygu a hyrwyddo ffyrdd arloesol ac ymarferol o wneud Sir Gaerfyrddin yn lle da i dyfu'n hŷn i bawb (gweler Amcan 11 ar *Heneiddio'n Dda*).
- Mae angen inni ddatblygu'r gwasanaeth a ddarperir ar ôl troed llai sy'n seiliedig ar y boblogaeth, wedi'i integreiddio ar draws iechyd a gofal cymdeithasol a cheisio lleihau'r galw a thwf yn y dyfodol

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn gwella iechyd y boblogaeth ac mae angen gwneud ymdrechion i newid ymddygiad ac amodau byw ar draws cymunedau. Mae hefyd yn golygu bod y cyfrifoldeb dros iechyd y boblogaeth yn cael ei rannu'n ehangach ar draws y cymunedau hyn. Byddwn yn datblygu model iechyd a gofal '*cymdeithasol*' sy'n canolbwyntio ar lesiant corfforol, meddyliol a chymdeithasol yn hytrach nag iechyd gwael. Bydd hyn yn cael ei wneud ar lefel boblogaeth.
- Byddwn yn parhau i hyrwyddo ein '*cynnig*' ar draws tair haen – Haen 1, Helpu i helpu eich hun; Haen 2 – Help pan fydd ei angen arnoch a Haen 3 – Cymorth parhaus pan fydd ei angen arnoch.
- Byddwn yn gwneud ein gorau glas i ddatblygu '*systemau gofal seiliedig ar le*' a fydd yn galluogi darparwyr iechyd a gofal i weithio gyda'i gilydd dros y boblogaeth maent yn ei gwasanaethu. Byddwn yn moderneiddio ein gweithlu er mwyn sicrhau eu bod yn addas i'r diben ac yn gynaliadwy yn y dyfodol. Mae angen ymagwedd aml-broffesiynol ac aml-sefydliadol at ofal. (Gweler Amcan Llesiant 9 hefyd - Cefnogi cysylltiadau da â ffrindiau, y teulu a chymunedau mwy diogel)

Byddwn yn darparu cymorth i ofalwyr, a gofalwyr ifanc yn benodol, i'w galluogi i barhau i ddarparu'r gofal amhrisiadwy maent yn ei gynnig i berthnasau a ffrindiau mewn angen

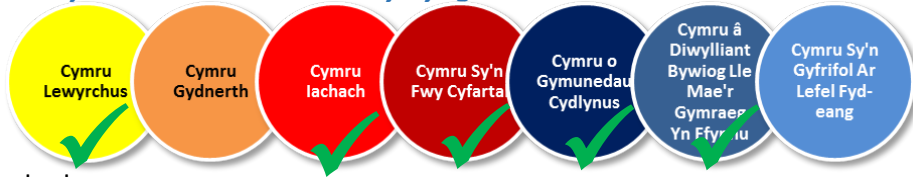
Amcan Llesiant 11

Heneiddio'n Dda - Ymagwedd ledled y Cyngor tuag at gefnogi Heneiddio'n Dda yn Sir Gaerfyrddin

Bellach mae'r Amcan Llesiant hwn yn disodli Cynllun Heneiddio'n Dda y Cyngor am 2015-2018

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Gall gwasanaethau ehangach wneud cyfraniad pwysig i gefnogi a chynnal annibyniaeth pobl hŷn a lleihau'r galw ar Wasanaethau Cymdeithasol a Gofal Iechyd.
- Wrth gynllunio gwasanaethau ar gyfer pobl hŷn, mae angen i ni wrando ar yr hyn maent wedi ei ddweud wrthym.
- Wrth benderfynu ar beth i'w wneud, mae angen i ni ofyn i'n hunain, a fyddai'r gwasanaeth hwn yn *iawn i mi neu fy mherthnasau?* Os na fyddai, sut y gallwn ni wella?
- Mae mynd i'r afael ag achosion o unigrwydd ac arwahanrwydd cymdeithasol yn flaenoriaeth genedlaethol gan Lywodraeth Cymru.
- Rhaid hyrwyddo hawliau pobl hŷn a'u diogelu fel y gallant fyw'n rhydd rhag camdriniaeth, esgeulustod, rhagfarn oed, a gwahaniaethu a chyfrannu'n llawn yn eu cymunedau a ffynnu wrth heneiddio.
- Rydym yn cefnogi 'Datganiad Dulyn ar Ddinasoedd a Chymunedau sy'n Gyfeillgar i Oed yn Ewrop, 2013'. Rydym wedi ymrwmo i gyrraedd y disgwyliadau o ran y Datganiad hwn o fewn ein hymagwedd leol at Raglen Heneiddio'n Dda yng Nghymru drwy'r amcan Llesiant hwn

Pam y dylem boeni am hyn?

- Mae pobl hŷn yn ased sylweddol i Gymru, ac yn werth mwy nag £1 biliwn i economi Cymru yn flynyddol. Mae'n rhaid i ni fabwysiadu ymagwedd sy'n seiliedig ar asedau sydd, yn hytrach na chanolbwyntio ar gostau darparu gwasanaethau i bobl hŷn, yn ystyried cost peidio â buddsoddi mewn pobl hŷn. Mae pobl hŷn yn gwneud gwerth oddeutu £469 miliwn o waith gwirfoddoli bob blwyddyn, yn cynnwys gofal plant - y mae gwerth hwnnw'n £750 miliwn y flwyddyn.
- Mae gan Sir Gaerfyrddin boblogaeth sy'n heneiddio ac erbyn 2039 bydd tua 1 ym mhob 3 o drigolion y sir yn 65+ oed.
- Mae pobl hŷn sy'n cael cefnogaeth drwy wasanaethau wedi'u teilwra ac sy'n byw mewn cymunedau cynhwysol, yn gallu cyfrannu mwy at yr economi a'r gymdeithas leol.
- Pan ofynnwyd iddynt, dywedodd pobl hŷn wrthym eu bod am gymaint o gefnogaeth â phosibl i'w helpu i wneud y pethau maent yn eu mwynhau ac i ymdopi o ddydd i ddydd.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni 'uno' ein his-adrannau ac adrannau amrywiol er mwyn cefnogi byw'n annibynnol a helpu pobl hŷn i fyw yn eu cymunedau. Sicrhau bod ystyriaeth ofalus yn cael ei rhoi i effaith yr holl newidiadau i wasanaethau ar bobl hŷn.
- Mae angen i ni ymgynghori mewn ffordd ystyrlon â phobl hŷn sydd yn aml yn '*arbenigwyr trwy brofiad*' ac sy'n gwybod pa wasanaethau sydd eu hangen arnynt i gadw eu hannibyniaeth ac i fod yn rhan o'u cymunedau.
- Mae angen i ni ganolbwyntio ar ymagwedd seiliedig ar ganlyniadau i grynhoi'r newidiadau a'r gwelliannau a welir ym mywyd unigolyn - mae angen i ni greu gwasanaethau gan roi pwyslais ar y canlyniadau y mae ar bobl hŷn eu heisiau.
- Mae angen i ni edrych sut y byddwn yn gweithio gyda'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i gyrraedd targedau Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru i'w cynnwys yng *Nghynllun Llesiant* y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn datblygu 5 nod blaenoriaeth y Cynllun [Cenedlaethol](#), Heneiddio'n Dda yng Nghymru ar gyfer 14-19
  - A. Drwy ddatblygu Cymunedau Oed Gyfeillgar
  - B. Drwy ddatblygu Cymunedau sy'n Cefnogi Pobl â Dementia
  - C. Drwy weithio i helpu i osgoi codymau
  - D. Drwy greu cyfleoedd i gael gwaith a sgiliau newydd
  - E. Drwy gefnogi pobl sy'n unig ac wedi'u hynysu

Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i roi mwy o gyfleoedd i bobl agored i niwed a phobl hŷn gymdeithasu er mwyn lleihau unigrwydd.

Amgylchedd Iach, Diogel a Llewyrchus

Mae gan Sir Gaerfyrddin boblogaeth o **185,610**

55 o droseddau fesul 1000 o'r boblogaeth (10,137 o droseddau wedi'u cofnodi yn ystod 2017/18); **79%** yn teimlo'n ddiogel yn eu hardal

64% o'r gwastraff o 87,000 o aelwydydd wedi cael ei ailgylchu yn ystod 2017/18

Mae mwy na **3,536** cilometr o ffyrdd yn Sir Gaerfyrddin

Mae gan Sir Gaerfyrddin y nifer uchaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru sef **80,700**

Amcan Llesiant 12

Amgylchedd Iach a Diogel - Gofalu am yr amgylchedd nawr ac ar gyfer y dyfodol

Pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae'r *Amgylchedd Naturiol* yn elfen greiddiol o ddatblygu cynaliadwy. Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn ymestyn y ddyletswydd sydd ar gyrff cyhoeddus *i gynnal a gwella bioamrywiaeth a chynyddu cryfder ecosystemau.*
- Mae amgylchedd naturiol bioamrywiol, gydag ecosystemau iach, yn helpu gwytnwch cymdeithasol, economaidd ac ecolegol. Amgylchedd naturiol Sir Gaerfyrddin yw'r adnodd naturiol y mae rhan helaeth o'n heconomi wedi ei seilio arni – twristiaeth, ffermio, coedwigaeth, ac ynni adnewyddadwy. Mae'n ffactor o bwys sy'n denu pobl, ifanc a hŷn, i fyw, gweithio ac ymweld â'n sir, gan ddod â buddsoddiad o'r tu allan gyda hwy.
- Mae gwarchod a gwella bioamrywiaeth yn hanfodol yn ein hymateb i newid yn yr hinsawdd a gwasanaethau ecosystem allweddol megis bwyd, rheoli llifogydd, llygredd, dŵr ac aer glân.
- Mae 60% o bobl y sir yn byw mewn ardaloedd gwledig ac mae'r 40% arall yn byw o fewn 400 metr i lecyn gwyrdd naturiol neu led naturiol.
- Roedd yr arolwg Asesiad Anghenion Llesiant wedi clustnodi perthynas gref rhwng llesiant pobl a'r amgylchedd o'u hamgylch, o ddarparu cyfleoedd hamdden, i ymdeimlad cadarnhaol seicolegol, buddion iechyd a chysylltiad â threftadaeth a diwylliant.
- Rhaid i gyrff cyhoeddus, o dan nod '*Cymru Gydnerth*' yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, bennu amcanion i gyflawni 'amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol'

Pam y dylem boeni am hyn?

- Mae'r amgylchedd yn cyfrannu £8.8 biliwn o nwyddau a gwasanaethau yn flynyddol i economi Cymru, 9% o Gynnyrch Mewnwladol Crynswth Cymru ac 1 ym mhob 6 o swyddi Cymru; ac mae'r amgylchedd yn bwysicach yn berthynol i economi Cymru nag y mae i wledydd eraill y DU.
- Mae amgylchedd naturiol bioamrywiol, gydag ecosystemau iach, yn helpu gwytnwch cymdeithasol, economaidd ac ecolegol, yn ogystal â'n hiechyd a'n llesiant.
- Mae ymatebion o'r arolwg Asesiad Llesiant wedi dangos bod amgylchedd glân yn bwysig i lesiant a bod pobl yn poeni am gadw a gwella'r amgylchedd lleol gan iddynt gyfeirio droeon at dipio gwastraff yn anghyfreithlon, sbwriela, ac ailgylchu.
- Mae'n debygol y bydd cynnydd yn lefelau'r môr yn cael effaith nid yn unig ar y 5,587 eiddo yn Sir Gaerfyrddin sydd eisoes mewn perygl o lifogydd llanwol a llifogydd yn sgil cynnydd yn lefel afonydd, ond ar eiddo ychwanegol ar hyd cymunedau arfordirol ac afonol y sir. Bydd amgylchedd naturiol bioamrywiol yn fwy gwydn yn wyneb newid yn yr hinsawdd, a newidiadau yn lefel y môr.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen inni sicrhau ein bod, wrth weithredu ein strategaethau, cynlluniau, prosiectau a rhaglenni ar gyfer datblygu, twf economaidd a denu mewnffuddsoddiad, yn cyflawni ein dyletswyddau Adran 6 Deddf yr Amgylchedd (Cymru) ac yn mynd ati i gynnal a gwarchod bioamrywiaeth a hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau.
- Mae angen i ni gynnal a gwella llecynnau naturiol ac adeiledig er mwyn annog trigolion y sir ac ymwelwyr i fyw'n iach.
- Mae angen i ni gefnogi cydnerthedd yn ein cymunedau gwledig a threfol.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn cynghori'r Awdurdod cyfan a'n partneriaid ynghylch yr angen sydd arnom i fodloni gofynion amgylcheddol Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
- Byddwn yn monitro Blaen-gynllun Cyngor Sir Caerfyrddin ynghylch yr Amgylchedd, fel sy'n ofynnol gan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, gan ddangos felly ei fod yn cydymffurfio â'r Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau.
- Byddwn yn parhau i weithredu a hyrwyddo cynnydd yn y defnydd o ynni adnewyddadwy.
- Byddwn yn amddiffyn ein hamgylchedd a'n heiddo drwy ddarparu ein *Cynllun Rheoli Llifogydd a Gwastraff*; ac yn amddiffyn a rheoli ein harfordir drwy gyflawni *Cynllun Rheoli'r Traethlin*.
- Byddwn yn gweithredu camau o'r strategaeth '*Tuag at Ddyfodol Diwastraff*', er mwyn bod yn genedl sy'n ailgylchu llawer erbyn 2025 ac yn genedl ddiwastraff erbyn 2050.

Byddwn yn cwblhau Cynlluniau Rheoli'r Perygl o Lifogydd fel rhan o'r strategaeth ar gyfer nodi, rheoli a lliniaru'r perygl o lifogydd yn ein cymunedau.

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein [cynllun gweithredu manwl](#) ar gyfer cyflawni'r amcan hwn ym [Page 24 of 41](#)

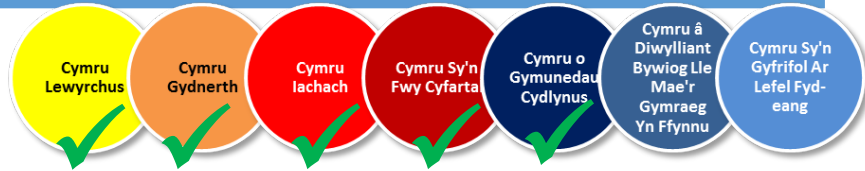

Amcan Llesiant 13

Amgylchedd Iach a Diogel - Gwella seilwaith a chysylltedd y priffyrdd a thrafnidiaeth

Pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae trafndiaeth a phriffyrdd yn allweddol o ran cynnal ein cymuned a darparu 'Ffyniant i Bawb'. Mae economi fodern, lwyddiannus yn dibynnu ar symud pobl a nwyddau'n ddiogel ac yn effeithlon; rhoi cyfleoedd i bobl gael mynediad i waith ac addysg ac i wasanaethau iechyd, hamdden, cymdeithasol ac adwerthu.
- *Bod yn unedig a chysylltiedig* yw un o bedwar amcan Llywodraeth Cymru yn ei gynllun 'Symud Cymru Ymlaen'. Gall darparu mynediad integredig a fforddiadwy i fusnesau, i drigolion y sir, ac i ymwelwyr ysgogi datblygiad economaidd, lleihad mewn amddifadedd ac allgau cymdeithasol, a chynnydd mewn llesiant.
- Bydd cynnal mynediad i wasanaethau yn rhoi bod i welliannau o ran iechyd a llesiant i bob rhan o'r gymuned e.e. mae hynny'n cynnwys: cerdded, beicio, cludiant teithwyr a thrafnidiaeth y ffyrdd.
- Erbyn 2030 bydd De-orllewin Cymru yn Ddinas-ranbarth hyderus, uchelgeisiol a chysylltiedig.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Roedd ein harolwg wedi clustnodi bod *trafnidiaeth a phriffyrdd yn bwysig* ac ymhlith y 10 blaenoriaeth uchaf ar gyfer y gymuned roedd cynnal a chadw'r ffyrdd, gwasanaethau bysiau a chynnal a chadw palmentydd.
- Yn ein harolwg ynghylch bodlonrwydd ar wasanaethau a phwysigrwydd gwasanaethau, clustnodwyd bod *Atgyweirio a Chynnal a Chadw'r Ffyrdd* yn un o'r rhai pwysicaf ac yn un o'r rhai roedd pobl lleiaf bodlon arnynt.
- Ein rhwydwaith priffyrdd yw'r ail fwyaf yng Nghymru ac mae'n cwmpasu 3,536 cilomedr, sy'n fwy na dwbl cyfartaledd Cymru sef 1,566 cilomedr; gan gwmpasu 16 miliwn metr sgwâr o ffyrdd cerbydau.
- Graddiwyd cyflwr ein ffyrdd yn y 17^{eg} safle o blith 22 ledled Cymru yn 2016/17.
- Nid oes gan 18.8% o bobl fynediad i gar neu fan. Fodd bynnag, mae gan 43.5% o'r aelwydydd un car fesul aelwyd, a allai ddynodi llai o hygyrchedd mewn mannau lle nad oes system trafndiaeth gyhoeddus dda.
- Dim ond 55% o'r rheiny oedd yn 80+ oed oedd â mynediad i gar neu fan, felly mae trafndiaeth gyhoeddus a gwasanaethau cymunedol yn bwysig er mwyn galluogi pobl i barhau i fyw yn eu cymunedau; gall gwasanaethau o'r fath olygu'r gwahaniaeth rhwng rhywun yn aros yn annibynnol gartref neu'n cael gofal preswyl.
- Mae ansawdd aer yn achos pryder cynyddol yn Llandeilo, Caerfyrddin a Llanelli.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen i ni ddatblygu a chefnogi mynediad i wasanaethau er mwyn gwella cysylltedd, lleihau tagfeydd, a gwella cystadleurwydd.
- Mae angen i ni gynnal buddsoddiad yn ein systemau trafndiaeth gyhoeddus a chymunedol a hwyluso teithio yn ôl ac ymlaen i ysgolion er mwyn cynnal ein Rhaglen Moderneiddio Addysg.
- Hefyd mae angen i ni fuddsoddi mewn seilwaith i gefnogi teithiau mwy cynaliadwy. Er enghraifft, trwy lwybrau beicio, llwybrau troed, a seilwaith trafndiaeth gyhoeddus.
- Mae angen i ni barhau i gynnal buddsoddiad yn ein seilwaith priffyrdd presennol er mwyn gwella cysylltedd.
- Mae angen i ni gynnal ein ffocws ar ddiogelwch ffyrdd a darparu ein blaenoriaethau o ran y strategaeth diogelwch ffyrdd.
- Mae angen i ni sicrhau bod ein fflyd cerbydau'n fodern, yn effeithlon ac yn ddiogel.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn datblygu'r seilwaith priffyrdd i gyflawni blaenoriaethau ein Cynllun Adfywio. Byddwn yn datblygu priffyrdd newydd yng Ngorllewin Caerfyrddin, Cross Hands a Rhydaman, a byddwn yn parhau i ddatblygu safleoedd teithio llesol allweddol a Llwybr Dyffryn Tywi.
- Byddwn yn parhau â'r rhwydwaith trafndiaeth gyhoeddus integredig llwyddiannus megis Bwcabus/LINC a Traws Cymru.
- Ein bwriad fydd aiddylunio ein rhwydwaith cludiant ysgol er mwyn cefnogi'r Rhaglen Moderneiddio Addysg.
- Byddwn yn parhau i gefnogi trafndiaeth gymunedol.
- Byddwn yn cyflawni ein hamcanion a bennwyd gennym yn ein Strategaeth Diogelwch Ffyrdd.
- Byddwn yn parhau i foderneiddio ein fflyd cerbydau i wella effeithlonrwydd a lleihau allyriadau.

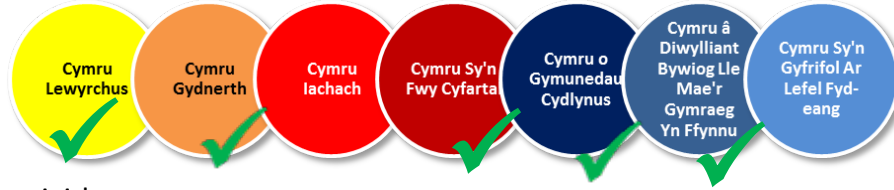
Byddwn yn parhau i fuddsoddi mewn cysylltiadau seilwaith trafndiaeth strategol er mwyn cefnogi datblygu economaidd.

Amcan Llesiant 14

Amgylchedd Iach a Diogel - Hyrwyddo'r iaith Gymraeg a Diwylliant

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Mae Sir Gaerfyrddin yn gadarnle ar gyfer y Gymraeg ac ystyrir bod y sir o bwysigrwydd strategol mawr i ddyfodol yr iaith.
- Mae manteision lu yn perthyn i ddwyieithrwydd, gan gynnwys gwell sgiliau gwybyddol.
- Mae'n bwynt gwerthu unigryw. Mae diwydiannau twristiaeth a lletygarwch ledled Ewrop bellach yn sylweddoli pwysigrwydd cynnig profiadau unigryw. Mae cael dwy iaith a synnwyr o hanes a diwylliant Cymru yn golygu bod Sir Gaerfyrddin mewn sefyllfa gref.
- Mae cymryd rhan mewn gweithgarwch diwylliannol yn cael effaith gadarnhaol amlwg ar ddechrau'n dda, byw'n dda a heneiddio'n dda.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Yn ôl canlyniad Arolwg Cenedlaethol Cymru 2016/17, dywedodd **40%** o bobl Sir Gaerfyrddin eu bod yn siarad Cymraeg.
- Dangosodd Cyfrifiad 2011 fod nifer y siaradwyr Cymraeg yn Sir Gaerfyrddin wedi cwmpo i **43.9%** o gymharu â 50.1% yn 2001.
- Uchelgais Llywodraeth Cymru drwy [Cymraeg 2050 - Strategaeth y Gymraeg](#) yw gweld nifer y bobl sy'n gallu mwynhau siarad a defnyddio'r Gymraeg yn cyrraedd **miliwn erbyn 2050**.
- Mae dogfen Llywodraeth Cymru [Golau yn y Gwyll: Gweledigaeth ar gyfer Diwylliant yng Nghymru](#) yn atgyfnerthu pwysigrwydd diwylliant fel blaenoriaeth.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Mae angen inni sicrhau cydymffurfiaeth â [Safonau'r Gymraeg](#) o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a monitro cynnydd ledled yr Awdurdod.
- Mae angen inni hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn ein cymunedau a gweithio gyda phartneriaid megis y Mentrau Iaith, yr Urdd a'r Mudiad Meithrin i wireddu'r weledigaeth a'r canlyniadau a nodwyd yn ein [Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg](#)
- Mae angen inni hyrwyddo a chefnogi dysgwyr sy'n oedolion drwy ein darpariaeth [Cymraeg i Oedolion](#). Cefnogi ac annog ein plant a'n pobl ifanc i ddod yn ddinasyddion dwyieithog hyderus, a ddewisodd i barhau ag addysg ddwyieithog drwy gydol eu llwybr addysgol ac annog mwy o bobl i ddsygu'r iaith.
- Mae angen inni gynyddu nifer y bobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgarwch diwylliannol.
- Mae angen inni sicrhau bod ein casgliadau ac asedau treftadaeth ein sir yn cael eu gwarchod ac ar gael i genedlaethau'r dyfodol

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

- Byddwn yn gweithredu ac yn monitro **Safonau'r Gymraeg** o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar draws y Cyngor, i drigolion Sir Gaerfyrddin a gwasanaethau cyhoeddus eraill
- Byddwn yn gweithredu **Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg** - a fydd yn hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg ym mhopeth a wnawn ym mhob cymuned
- Byddwn yn parhau i **ddatblygu'r Gymraeg yn ein holl wasanaethau addysg**, a thrwy hynny'n anelu at sicrhau bod pob plentyn yn hyderus ddwyieithog. Gall disgyblion gyrraedd eu potensial o ran ennill sgiliau i fod yn ddinasyddion dwyieithog yn eu cymunedau, y gweithle a'r tu hwnt/yn fyd-eang.
- Byddwn yn hyrwyddo ein **treftadaeth a'n diwylliant Cymreig**

I hyrwyddo *Strategaeth y Gymraeg* - Byddwn yn cynyddu'r niferoedd sy'n ennill sgiliau sylfaenol a sgiliau pellach yn y Gymraeg drwy'r system addysg a thrwy drosglwyddo'r iaith yn y cartref. Byddwn hefyd yn darparu gwasanaeth archifau a storio newydd ar gyfer Sir Gaerfyrddin.

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r

Adeiladu Gwell Cyngor a Gwell Defnydd o Adnoddau

Mae Cyngor Sir Caerfyrddin yn
cyflogi dros **7,700 o bobl**

Dros **34,000** o daliadau
'Ar-lein Amdani'

1.4 miliwn o ymweliadau â'n gwefan

Cyllideb y Cyngor yw **£345.8 miliwn** ar gyfer 2018/19

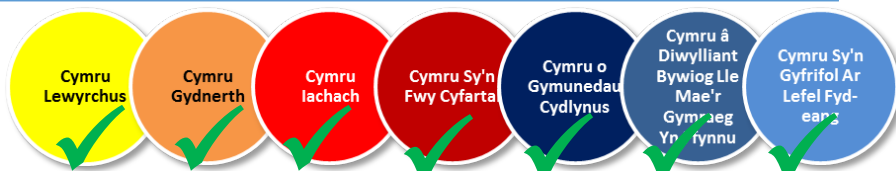

Amcan Llesiant 15

Adeiladu Gwell Cyngor a Gwneud Gwell Defnydd o Adnoddau

Felly pam y mae hyn yn bwysig?

- Pwrpas cyffredinol Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw sicrhau bod trefniadau llywodraethu cyrff cyhoeddus ar gyfer gwella Llesiant Cymru, yn ystyried anghenion cenedlaethau'r dyfodol.
- Mae'r disgwyliadau a'r galwadau yn cynyddu, ond mae llai o adnoddau ar gael. O dan yr amodau hyn, mae angen i ni weithio hyd yn oed yn fwy effeithlon ac effeithiol, i gynnal gwasanaethau a'u gwella lle y gallwn, gan gyflawni 'mwy (neu hyd yr oed yr un peth) am lai'.

Pam y dylem boeni am hyn?

- Mae angen i ni wella ymhellach y cysylltiadau rhwng ein cynllunio ariannol, strategol a busnes. Roedd gwella'r cysylltiadau hyn yn *Gynnig ar gyfer Gwella yn Asesiad Corfforaethol Swyddfa Archwilio Cymru*.
- Mae gwasgfydd ariannol pellach yn debygol o ddeillio o bethau megis costau ynni cynyddol; cynnydd yn nifer y bobl hŷn y mae angen ein gwasanaethau arnynt; swyddfeydd, ac adeiladau ysgol a phrifffyrdd y mae angen buddsoddi'n helaeth ynddynt, gan gofio bod hyn yn ychwanegol at yr ansicrwydd presennol o ran rhagolygon economaidd wrth i'r DU gychwyn y broses o adael yr Undeb Ewropeaidd.

Beth sydd angen i ni ei wneud?

- Bydd ein rhaglen Trawsnewid i Wneud Cynnydd (TIC) yn cefnogi sicrhau dyfodol sy'n ariannol gynaliadwy drwy ddarparu gwasanaethau mwy effeithlon ac effeithiol.
- Byddwn yn cynnal gwaith y Cyngor mewn ffordd agored a hygyrch, gan sicrhau ein bod yn briodol atebol am y penderfyniadau a wnawn.
- Ein bwriad yw buddsoddi oddeutu £200 miliwn o gyllid cyfalaf yn ychwanegol yn ein blaenoriaethau corfforaethol dros y pum mlynedd nesaf.
- Byddwn yn gwneud defnydd gwell o'n hadnoddau a fydd yn helpu i leihau'r effaith ar wasanaethau, yn bennaf drwy wneud defnydd doethach o'n hadeiladau, ein pobl a'n gwariant.

Sut y byddwn yn gwneud hyn?

A. Drwy drawsnewid, arloesi a newid y ffordd rydym yn gweithio ac yn darparu gwasanaethau.

Nod ein rhaglen Trawsnewid i Wneud Cynnydd (TIC) yw meddwl yn wahanol, ymddwyn yn wahanol, a, thrwy hynny, gweithredu'n wahanol. Mae'r rhaglen yn ystyried ffactorau megis y potensial i gyflawni arbedion effeithlonrwydd ariannol, gwella gwasanaethau, cyfleoedd i weithio ar y cyd gyda phartneriaid sector cyhoeddus eraill, a phrosiectau trawsnewid sydd â'r potensial i sicrhau mwy o arbedion effeithlonrwydd.

B. Byddwn yn dilyn y 7 Egwyddor Llywodraethu Da a nodwyd yn y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) / Cymdeithas Prif Weithredwyr Awdurdodau Lleol (SOLACE) :-

B1. Uniondeb a Gwerthoedd - (*Ymddwyn ag uniondeb, arddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol, a pharchu grym y gyfraith*)

B2. Bod yn Agored ac Ymgysylltu - (*Sicrhau bod yn agored ac ymgysylltu'n drylwyr â rhanddeiliaid*)

B3. Gwneud Gwahaniaeth - (*Diffinio deilliannau o ran manteision economaidd, cymdeithasol, ac amgylcheddol cynaliadwy*)

B4. Sicrhau ein bod yn cyflawni'r hyn y mae'n fwrriad gennym i'w wneud - (*Penderfynu ar yr ymyriadau angenrheidiol i gyflawni'r deilliannau bwriadedig i'r graddau gorau posibl*).

B5. Gwerthfawrogi ein pobl; ymgysylltu, arwain a chefnogi - (*Datblygu capasiti a gallu arweinwyr ac unigolion*).

B6. Rheoli risgiau, perfformiad ac arian.

(*Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref*)

B7. Tryloywder ac atebolrwydd da

(*Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd, ac archwilio er mwyn darparu atebolrwydd effeithiol*)

Byddwn yn datblygu ymhellach ymagweddau ymgynghori ac ymgysylltu'r Cyngor.

Mwy o Wybodaeth - Gallwch weld ein **cynllun gweithredu manwl** ar gyfer cyflawni'r amcan hwn yma

ATODIADAU

Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn rhwymedigaethau cyfreithiol ar wahân ond cysylltiedig, ac mae'n gwneud synnwyr i sicrhau bod y rhwymedigaethau hyn wedi'u halinio a'u cyfuno'n llwyr yn y Strategaeth Gorfforaethol newydd hon.

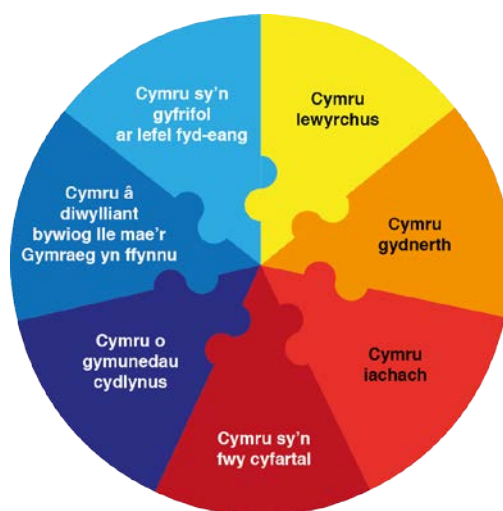
Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009

- Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor bennu Amcanion Gwella bob blwyddyn. Nid oes yn rhaid iddynt newid bob blwyddyn, nac ychwaith gael eu cyflawni o fewn blwyddyn.
- Yn y bôn mae ein Hamcanion Gwella yr un fath â'n Hamcanion Llesiant, gan eu bod wedi'u seilio ar ddealltwriaeth drylwyr seiliedig ar dystiolaeth o'r cymunedau rydym yn eu gwasanaethu ac anghenion lleol. Rydym yn cymharu perfformiad ein gwasanaeth a'n canlyniadau bodlonrwydd â phob Cyngor yng Nghymru i sicrhau ein bod yn gwella lle mae angen i ni wella fwyaf.
- Mae dyletswydd arnom i wella, gan ddarparu'r 'un gwasanaethau neu fwy o wasanaethau, am lai o arian'.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Deddf yw hon a gyflwynwyd gan Lywodraeth Cymru a fydd yn newid agweddau ar sut rydym yn gweithio. Pwrpas cyffredinol y Ddeddf yw sicrhau bod trefniadau llywodraethu cyrff cyhoeddus ar gyfer gwella llesiant Cymru, yn ystyried anghenion cenedlaethau'r dyfodol. Mae'r Ddeddf wedi'i llunio i wella llesiant economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol Cymru, yn unol ag egwyddorion datblygu cynaliadwy. Mae'r Ddeddf newydd yn nodi:-

- Bod yn rhaid i ni ddatblygu'n gynaliadwy, gan wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Egwyddor datblygu cynaliadwy yw **'... bod yn rhaid i'r corff cyhoeddus weithredu mewn modd sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb effeithio ar allu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain.'**
- Mae'n rhaid i ni arddangos 5 ffordd o weithio:
Tymor hir, integredig, cynhwysol, cydweithredol ac ataliol
- Mae'n rhaid i ni weithio tuag at gyflawni'r 7 nod llesiant cenedlaethol sydd yn y Ddeddf. Gyda'i gilydd, maent yn creu gweledigaeth a rennir y gall cyrff cyhoeddus weithio tuag ati.

Am y tro cyntaf yng Nghymru, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn darparu gweledigaeth a rennir y gall pob corff cyhoeddus yng Nghymru weithio tuag ati. Fel corff cyhoeddus roedd yn ofynnol i ni, yn unol â'r Ddeddf, bennu a chyhoeddi Amcanion Llesiant oedd yn mwyhau ein cyfraniad i'r Amcanion Llesiant.

Sut mae ein Hamcanion Llesiant yn cyfrannu at y 7 Nod Llesiant Cenedlaethol

Amcanion Llesiant / KIOPs Sir Gaerfyrddin ar gyfer 2017/18			7 Nod Llesiant Cenedlaethol						
			Llewyrch	Cydnherthedd	Iachach	Mwy cyfartal	Cymunedau Cydlynus	Diwylliant bywiog a'r Gymraeg	Cyfrifoldeb Bydeang
Dechrau'n Dda	1	Helpu i roi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn a gwella eu profiadau yn gynnar mewn bywyd.	✓		✓	✓	✓		
	2	Helpu plant i ddilyn ffyrdd iach o fyw	✓		✓	✓	✓	✓	
	3	Parhau i wella cyrhaeddiad pob dysgwr	✓	✓		✓		✓	✓
	4	Lleihau nifer yr oedolion ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant	✓		✓	✓	✓		
Byw'n Dda	5	Trechu tlodi drwy wneud popeth o fewn ein gallu i'w atal, gan helpu pobl i gael gwaith a gwella bywydau'r rheiny sy'n byw mewn tlodi	✓		✓	✓	✓		
	6	Creu mwy o swyddi a thwf ledled y sir	✓		✓	✓	✓	✓	
	7	Cynyddu faint o dai rhent a thai fforddiadwy sydd ar gael	✓	✓	✓	✓	✓		
	8	Helpu pobl i fyw bywydau iach (mynd i'r afael ag ymddygiad peryglus a gordewdra)	✓		✓	✓	✓	✓	
Heneiddio'n Dda	9	Cefnogi cysylltiadau da â ffrindiau, y teulu a chymunedau mwy diogel			✓	✓	✓		
	10	Cefnogi'r nifer cynyddol o bobl hŷn er mwyn iddynt gadw'u hurddas a'u hannibyniaeth wrth iddynt heneiddio	✓		✓	✓	✓	✓	
	11	Ymagwedd ledled y Cyngor tuag at gefnogi Heneiddio'n Dda yn y sir	✓		✓	✓	✓	✓	
Mewn Amgylchedd Iach, Diogel a Llewyrchu	12	Gofalu am yr amgylchedd nawr ac ar gyfer y dyfodol	✓	✓	✓				
	13	Gwella isadeiledd a chysylltedd y priffyrdd a thrafnidiaeth	✓	✓	✓	✓	✓		
	14	Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg a Diwylliant Cymru	✓	✓		✓	✓	✓	
	15	Adeiladu Gwell Cyngor a Gwneud Gwell Defnydd o Adnoddau	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Ariannu Amcanion Llesiant y Cyngor

Mae awdurdodau lleol wedi wynebu'r un sefyllfa ariannol dros y blynyddoedd diwethaf, sef toriadau sylweddol i'r adnoddau sydd ar gael i wasanaethau cyhoeddus. Golyga hyn fod gennym lai o arian i'w fuddsoddi mewn gwasanaethau nawr nag yn y gorffennol. Dros y pum mlynedd diwethaf rydym wedi gorfod rheoli gostyngiadau o £53 miliwn yn y cyllidebau sydd ar gael i wasanaethau, ac ar yr un pryd mae'r gwasgfeydd ar y gyllideb wedi bod yn cynyddu o ran galw a disgwyliadau. Hyd yn hyn, rydym wedi gallu rheoli'r sefyllfa hon drwy leihau ein gwariant heb fod unrhyw effaith sylweddol ar y gwasanaethau rheng flaen sy'n bwysig i'n cymunedau.

1. Helpu i roi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn a gwella eu profiadau yn gynnar mewn bywyd

Mae ein rhaglen *Dechrau'n Deg* yn dibynnu ar gyllid grant gan Lywodraeth Cymru o bron £3.8m y flwyddyn. I ddarparu'r rhaglen, mae'n rhaid i ni sicrhau ein bod yn recriwtio ac yn cadw Ymwelwyr Iechyd hyfforddedig.

Mae gan raglen *Teuluoedd yn Gyntaf* ar gyfer yr ardal hon gyllid refeniw o £1.3m oddi wrth Lywodraeth Cymru am 2017-18.

I gyflawni'r amcan hwn, mae angen i ni sicrhau buddsoddiad priodol yn y blynyddoedd cynnar trwy ein hadnoddau cymunedol megis Canolfannau Plant Integredig a Chanolfannau i Deuluoedd.

2. Helpu plant i ddilyn ffyrdd iach o fyw

Er mwyn cyflawni'r amcan hwn, mae'r pwyntiau allweddol uchod hefyd yn berthnasol.

Mae prydau ysgol yn Sir Gaerfyrddin yn dilyn deddfwriaeth bwyta'n iach, ac mae cyllid craidd blynyddol o £1.8m ar gyfer hyn. Mae hyn yn cynnwys cost y fenter Brecwast Am Ddim mewn Ysgolion Cynradd.

Cefnogir gweithgareddau iach ar gyfer pobl ifanc gan gyllidebau rhaglennu cyfleusterau hamdden a datblygiadau chwaraeon presennol, wedi'u hategu gan Grant Cytundeb Partneriaeth yr Awdurdod Lleol o fwy na £500k (17/18) yr ydym yn ei gael gan Lywodraeth Cymru trwy Chwaraeon Cymru. Mae hyn yn helpu i dalu am weithgareddau megis Nofio Am Ddim a'r Rhaglen Pobl Ifanc Egniol.

3. Parhau i wella cyrhaeddiad pob dysgwr

Er mwyn cyflawni'r amcan allweddol hwn, mae angen cymorth cynhwysfawr ac adnoddau o'n gwasanaethau i gyd. Mae Sir Gaerfyrddin wedi ymrwymo i sicrhau rhaglen fanwl a blaengar er mwyn cefnogi gwell cyrhaeddiad i'n holl blant a phobl ifanc. Mae ysgolion yn derbyn £108.8m o arian dirprwyedig yn ogystal ag oddeutu £18.5m drwy grantiau Llywodraeth Cymru

Hefyd, bydd ein *Rhaglen Moderneiddio Addysg/Ysgolion yr 21ain Ganrif* yn costio £87m i ddarparu'r gyfran gyntaf o brosiectau blaenoriaeth (Band A), gyda £43m yn dod o Lywodraeth Cymru. Rhagwelir y bydd yr ail gyfran o brosiectau (Band B) yn costio £129m, gyda £65m gan Lywodraeth Cymru. I sicrhau cymorth a her cynhwysfawr parhaus i'n hysgolion, mae angen rhyw £6.5m arnom i ariannu ein Timau Gwella Ysgolion ac Anghenion Dysgu Ychwanegol a'u darpariaeth bwysig. Mae angen £3m arall i barhau i ddarparu profiadau dysgu a chyflawni ehangach ac adnoddau megis amgueddfeydd, orielau a gwasanaethau archifau.

4. Lleihau nifer yr oedolion ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET)

Mae gan y Gwasanaeth Cymorth Ieuenctid rôl arweiniol o ran cyflawni'r gwaith hwn yn yr ysgol ac mewn lleoliadau cymunedol. Mae'r cyllid craidd blynyddol ar gyfer y gwasanaeth hwn yn £530k. Mae'r gwasanaeth yn dibynnu ar grantiau allanol blynyddol yn cynnwys Grant Gwasanaeth Cymorth Ieuenctid Llywodraeth Cymru (£204k) a Theuluoedd yn Gyntaf (£660k). Bydd yn hanfodol cael cyllid pellach gan grant olynol Teuluoedd yn Gyntaf er mwyn cyrraedd y targed llesiant hwn.

Yn ogystal â'r ffynonellau cyllid hyn, rydym wedi llwyddo i gael arian o Gronfa Gymdeithasol Ewrop ar gyfer prosiect Rhanbarthol *Cynnydd* y ceir cefnogaeth bellach ar ei gyfer drwy arian cyfatebol. Mae £700k arall o Gronfa Gymdeithasol Ewrop wedi'i roi ar gyfer prosiect Rhanbarthol *Cam Nesa* sy'n cael ei gefnogi hefyd gan £400k ar ffurf arian cyfatebol. Bydd y ddau brosiect hyn yn ceisio lleihau nifer y bobl ifanc NEET yn y sir.

5. Trechu tlodi drwy wneud popeth o fewn ein gallu i'w atal, gan helpu pobl i gael gwaith a gwella bywydau'r rheiny sy'n byw mewn tlodi

Mae'n anodd amcangyfrif y goblygiadau o ran adnoddau ar gyfer darparu mentrau i fynd i'r afael â thlodi gan fod y gwaith hwn yn cael ei wneud ar draws sbectrwm eang o wasanaethau. Ein busnes craidd yw rhywfaint o'r gwaith hwn, er enghraifft cymorth digartrefedd (£1m), ac mae elfennau eraill a dargedir yn cael eu cyllido drwy grantiau megis *Teuluoedd yn Gyntaf* a *Dechrau'n Deg*, ynghyd â Grant Amddifadedd Disgyblion (£4.8m). Yn ogystal, o ganlyniad i natur amrywiol tlodi a'r dylanwadau lawer sy'n gallu arwain at dlodi, mae nifer o wasanaethau'r Cyngor yn cyfrannu at drechu tlodi yn anuniongyrchol. I'r gwasanaethau hyn, nid 'nod eithaf' yw trechu tlodi, ond yn hytrach sgil-effaith y gwaith maent yn ei wneud i gefnogi unigolion a chymunedau.

6. Creu mwy o swyddi a thwf ledled y sir

Mae gwariant Sir Gaerfyrddin y pen ar Ddatblygu Economaidd yn uwch na Chyfartaledd Cymru. Adfywio'r economi a swyddi yw prif flaenoriaeth y Cyngor. Bydd ein cynllun adfywio 15 mlynedd yn creu dros 5,000 o swyddi a buddsoddir dros £199 miliwn yn y pum mlynedd nesaf yn unig yn ei sgil.

Fel rhan o Fargen Ddinesig Bae Abertawe bydd gennym ddau brosiect mawr yn Sir Gaerfyrddin:-

- Yn y *Clwstwr Digidol Creadigol* yn Yr Egin, bydd prosiect â chyfanswm cost o £24 miliwn (£5 miliwn Bargaen Ddinesig + £16 miliwn Sector Cyhoeddus £3 miliwn Preifat) yn cael ei roi ar waith gan greu mwy na 200 o swyddi dros y 15 mlynedd nesaf.
- Yn y *Pentref Gwyddor Bywyd a Llesiant*, bydd prosiect â chyfanswm cost o £200 miliwn (£40 miliwn Bargaen Ddinesig, £32 miliwn Cyllid Sector Cyhoeddus a £127 miliwn Sector Preifat) yn creu mwy na 1800 o swyddi dros y 15 mlynedd nesaf.

Hefyd gweler Amcan 3 ar gyfer rhaglen adeiladu Ysgolion yr 21ain ganrif ac Amcan 7 Tai Fforddiadwy.

7. Cynyddu faint o dai rhent a thai fforddiadwy sydd ar gael

Mae ein Cynllun Darparu Tai Fforddiadwy yn anelu at ddarparu mwy na 1000 o dai a buddsoddi £60 miliwn yn ein cymunedau. Bydd hyn yn cael ei gyllido drwy £31 miliwn gan y Cyfrif Refeniw Tai, £17 miliwn o'r Grant Tai Cymdeithasol, £11 miliwn o arian preifat, a grant o £1 filiwn gan Lywodraeth Cymru.

8. Helpu pobl i fyw bywydau iach (mynd i'r afael ag ymddygiad peryglus a gordewdra)

Bydd yr amcan hwn yn dod â llawer o'r gwaith a wneir gan y gwasanaethau ynghyd, ac mewn rhai achosion mae'n anodd pennu gwariant o dan y pennawd hwn. Fodd bynnag y gwariant cyfalaf dros y 5 mlynedd nesaf fydd:

- £16 miliwn ar ganolfan hamdden newydd yn Llanelli
- £700k ar Hawliau Tramwy, £2.5m ar ddatblygu llecynnau agored yn cynnwys ym Mharc Gwledig Pen-bre.
- £5m ar gyfer llwybr beicio Dyffryn Tywi ac £1.7m ar gysylltiadau cerdded a beicio
- Yn ogystal â mwy na £600k ar lwybrau diogel mewn cymunedau

O ran gwariant refeniw ar gyfer 2017/18, byddwn yn buddsoddi:-

- £1.4m ar sicrhau bod plant yn cael 60 munud o ymarfer corff 5 gwaith yr wythnos a'r cynllun atgyfeirio cleifion
- £5.8 ar gynnal cyfleusterau hamdden, chwaraeon a nofio
- £5.2m ar lecynnau awyr agored, cefn gwlad a'r parc arfordirol
- I sicrhau llesiant diwylliannol ledled y cyfleusterau, byddwn yn gwario £6.8m ar ddarparu gwasanaethau
- Ar gyfer Gwasanaethau Anableddau Dysgu £34m a gwasanaethau lechyd Meddwl £9.7m a Gwasanaethau Cymorth gan gynnwys Diogelu a Thrafnidiaeth £6.2 m
- I gefnogi'r rhai sy'n anabl yn gorfforol byddwn yn gwario £6.4m a £2.5m ar gyflogaeth â chymorth
- Sicrhau bod Gwasanaethau lechyd y Cyhoedd ar gael (Diogelwch Bwyd, Ansawdd Aer a Dŵr ac ati). £2.3m
- Darpariaeth Safonau Masnach £1m

9. Cefnogi cysylltiadau da â ffrindiau, y teulu a chymunedau mwy diogel

Pan fyddwn yn gofyn i bobl *pa bethau sydd yn bwysig i chi mewn bywyd?* maent yn dweud wrthym fod eu hanwyliaid, perthnasau, ffrindiau, cymdogion a'u cymuned yn bwysig iddynt. Yn y Gwasanaethau Plant mae ein hystod o wasanaethau cymorth i deuluoedd yn cyfrannu at yr amcan hwn ac mae'n anodd dadansoddi ei gostau ar wahân i gostau rhai o'n hamcanion eraill ynghylch rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant a gwella eu profiadau ar ddechrau bywyd. Gwerir bron £23m i gyd ar draws Is-adran y Gwasanaethau Plant.

Mae gwasanaethau i helpu gofalmwyr a gwasanaethau cymorth cartref yn helpu pobl i barhau i fyw gartref, gyda'u teuluoedd ac yn eu cymunedau – Hefyd gweler Amcan 10

Yn ogystal rydym yn gweithio i sicrhau cydlyn ehangach â'r gymuned trwy ystod o fentrau - Cysylltiad ag Amcan 13

10. Cefnogi'r nifer cynyddol o bobl hŷn er mwyn iddynt gadw'u hurddas a'u hannibyniaeth wrth iddynt heneiddio

O ran gwariant cyfalaf byddwn yn gwario £10 miliwn ar grantiau cyfleusterau i bobl anabl dros y 5 mlynedd nesaf, a £7 miliwn ar yr Adolygiad o Ardal Llanelli yn 2017/18.

Byddwn yn gwario bron £55m o'n cyllideb refeniw yn 2018/19 ar Wasanaethau i Bobl Hŷn. Bydd hyn yn cynnwys:

- £3.7m ar Gomisiynu, £8.1m ar Gartrefi Preswyl yr Awdurdod Lleol, bron £20m ar Gartrefi Preswyl y Sector Preifat, a £700k ar ar ofal ychwanegol
- Ar Wasanaethau Gofal Cartref £5.8m Darpariaeth yr ALL a £10.2m ar ddarpariaeth Breifat.
- Pryd ar Glud £300k, Taliadau Uniongyrchol £600K a grantiau i sefydliadau gwirfoddol £500k
- £1.7m ar wasanaeth llinell gofal, £2.2m ar ailalluogi ac £1.1m ar Wasanaethau Dydd a Chymorth Cymunedol

Hefyd gweler Amcan 11.

11. Ymagwedd ledled y Cyngor tuag at gefnogi Heneiddio'n Dda yn Sir Gaerfyrddin

Mae'n anodd amcangyfrif lefel y buddsoddiad yn yr amcan hwn gan ei fod yn berthnasol i amrywiol wasanaethau. Y peth pwysig o ran yr amcan hwn yw sicrhau ein bod, ym mhopeth yr ydym yn ei wneud, yn meddwl am gefnogi Heneiddio'n Dda yn Sir Gaerfyrddin.

Yn syml, mae pobl hŷn yn gyfranwyr net i'r economi yn hytrach na buddiolwyr, drwy eu cyfraniadau at y sectorau marchnad cyflogaeth, gwirfoddoli, mentora, a gofalu. Mae'r gwaith y mae gwasanaethau'r Cyngor yn ei wneud i helpu pobl i fyw'n annibynnol yn lleihau'r angen am ymyriadau iechyd a gofal cymdeithasol drudfawr - Gweler Amcan 10 hefyd

12. Gofalu am yr amgylchedd nawr ac ar gyfer y dyfodol

Gellir mynd i'r afael â'r flaenoriaeth hon heb fod angen buddsoddiad mawr ychwanegol. Byddwn yn canolbwyntio'n bennaf ar gyflawni'r amcan hwn drwy'r gwaith rydym yn ei wneud gyda'r Tîm Cadwraeth Cefn Gwlad ar hyn o bryd, gan gynghori ac addysgu cydweithwyr ynghylch sut y gellir gwella rhagor ar ein gwasanaethau presennol, er mwyn helpu i gynnal a gwella'r amgylchedd naturiol.

O ran cymryd camau mewn perthynas â'r *Strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff, y Cynllun Rheoli Llifogydd a Gwastraff a Chynllun Rheoli'r Traethlin*, mae'r camau hyn wedi eu cynnwys yn barod yn y cyllidebau perthnasol. Mae cyllideb refeniw is-adran y Gwasanaethau Gwastraff ac Amgylcheddol o £20.5m (18/19) yn anelu at gyllido casglu a gwaredu gwastraff sy'n cynnwys mentrau ailgylchu niferus, glanhau strydoedd, gorfodi rheolau amgylcheddol, cynnal a chadw tiroedd a pharciau, gwarchod yr arfordir a gwarchod rhag llifogydd, yn ogystal â chynnal cyfleusterau cyhoeddus gan sicrhau ein bod yn gofalu am yr amgylchedd nawr ac yn y dyfodol.

Hefyd bydd *Grant Refeniw Sengl Cyfarwyddiaeth yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru* (£3.7m yn 2017/18) yn cefnogi cyflawni canlyniadau mewn modd integredig a manteision lu ar draws y tair ardal flaenoriaeth - sef rheoli adnoddau naturiol, effeithlonrwydd adnoddau a gwastraff, ac ansawdd yr amgylchedd lleol a chadwraeth. Bydd ystyried goblygiadau o ran adnoddau ar gyfer camau a gymerir yn y dyfodol yn rhan o'r drafodaeth yn ystod 2017/18, mewn perthynas â llunio'r blaengynllun ar gyfer gwasanaethau.

13. Gwella isadeiledd a chysylltedd y priffyrdd a thrafnidiaeth

Mae Cynllun Trafnidiaeth Lleol Sir Gaerfyrddin yn pennu ein blaenoriaethau ar gyfer buddsoddi mewn seilwaith. Mae'r blaenoriaethau'n cyd-fynd â'n hamcanion corfforaethol ac wedi'u pennu yn amcanion Dinas-ranbarth Bae Abertawe. Mae ein rhaglen gyfalaf gymeradwy bresennol yn cynnwys mwy na £30m i'w fuddsoddi yn y seilwaith priffyrdd, gyda thua £14m yn dibynnu ar gyllid grant allanol os bydd ar gael, ynghyd â chyfraniadau gan ddatblygwyr wrth i ddatblygiadau newydd gychwyn.

Mae cyllideb refeniw yr is-adran Priffyrdd a Thrafnidiaeth o £28.6m yn cynnwys swm o £8.2m ar gyfer seilwaith priffyrdd yn ogystal â chyllid ar gyfer cludiant ysgol a thrafnidiaeth gyhoeddus, cynnal a chadw a gweinyddu meysydd parcio, cynnal a chadw goleuadau cyhoeddus ar gyfer y sir, a datblygu strategaethau trafndiaeth i gynnal cysylltedd seilwaith priffyrdd Sir Gaerfyrddin.

Bydd cyflwyno'r prosiectau trawsnewid megis y rheiny sydd wedi'u cynnwys yn y Fargen Ddinesig a'r prosiectau trafndiaeth integredig, gyda chymorth cyllid allanol, yn rhoi cyfle i fuddsoddi yn y seilwaith a'r gwasanaethau trafndiaeth er mwyn helpu i gludo pobl a nwyddau yn ddiogel.

14. Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg a Diwylliant Cymru

Gellir mynd i'r afael â'r flaenoriaeth hon heb fod angen buddsoddiad mawr ychwanegol. Byddwn yn canolbwyntio'n bennaf ar gyflawni'r amcan hwn drwy'r gwaith rydym yn ei wneud ar hyn o bryd gyda'r Gwasanaethau Adfywio a Pholisi, Hamdden a Diwylliant, ac Addysg a Phlant i gynghori ac addysgu cydweithwyr ynghylch sut y gellir gwella rhagor ar ein gwasanaethau presennol a sut y gallwn hyrwyddo diwylliant bywiog a sicrhau bod y Gymraeg yn ffynnu.

Efallai y bydd cymorth ychwanegol ar gael drwy 'Cymraeg 2050 – Strategaeth y Gymraeg' Llywodraeth Cymru a byddwn yn monitro'n agos unrhyw gyfleoedd i Sir Gaerfyrddin gael y cymorth hwn.

15. Adeiladu Gwell Cyngor a Gwneud Gwell Defnydd o Adnoddau

Mae mynd i'r afael â'r flaenoriaeth hon yn cwmpasu'r holl feysydd gwasanaeth ac mae'n ymwneud â buddsoddiad yn ogystal ag arbedion effeithlonrwydd. Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i fodlau cyflawni sy'n ariannol gynaliadwy - ceir llawer o enghreifftiau o hyn ar draws gwahanol adrannau, fel cynyddu'r ddarpariaeth Gofal Ychwanegol lle mae'n bodloni anghenion y defnyddiwr gwasanaeth yn well, symud tuag at weithio ystwyth, a thrwy hynny leihau costau ystad y Cyngor yn y dyfodol.

Dros gyfnod parhaus o ostyngiadau yn y gyllideb, mae'r Cyngor wedi ceisio mwyhau cyfran yr arbedion rheoli, a thrwy hynny leihau'r effaith ar wasanaethau rheng flaen. Mae cynllun ariannol tymor canolig y Cyngor yn cynnwys £11.1 miliwn o gynigion "rheoli", neu 43% o gyfanswm y cynigion ar gyfer cwtdogi'r gyllideb.

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i wella ffyrdd o weithio drwy waith y rhaglen "Trawsnewid, Arloesi a Newid," sy'n cael ei ategu gan y tîm TIC (£208k).

Datganiadau o Fwriad

Datganiad Llesiant

Rydym yn croesawu ein dyletswyddau o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Rydym eisoes wedi rhoi sylw i lawer o ofynion y Ddeddf newydd ond yn cydnabod ein bod yn gallu gwneud rhagor.

1. Rydym yn teimlo bod ein Hamcanion Llesiant yn cyfrannu'n helaeth at gyflawni ein Nodau Llesiant Cenedlaethol. Mae ein Hamcanion Llesiant yn ymwneud ag agweddau gwahanol ar gwrs bywyd ac yn rhoi sylw i lesiant mewn ffordd systematig.
2. Mae'r Amcanion Llesiant hyn wedi eu dewis gan roi sylw i adborth sylweddol yn sgil ymgynghori a llu o ffynonellau gwybodaeth gwahanol ynghylch angen, data perfformiad ac adborth rheoleiddiol. Wrth ddatblygu cynlluniau gweithredu i gyflawni'r amcanion hyn byddwn yn cynnwys pob math o bobl sydd â diddordeb yn eu cyflawni.
3. Bydd y camau a gymerwn i gyflawni'r Amcanion Llesiant (ein cynlluniau gweithredu) yn ceisio sicrhau y defnyddir cymaint ag sy'n bosibl ar ddulliau tymor hir, integredig, cynhwysol, cydweithredol ac ataliol.
4. Mae gan aelod o'r Bwrdd Gweithredol gyfrifoldeb penodol dros y Ddeddf yn gyffredinol. Hefyd bydd gan bob aelod o'r Bwrdd Gweithredol sy'n ddeiliad portffolio gyfrifoldeb dros yr Amcanion Llesiant perthnasol.
5. I sicrhau ein bod yn cymryd y camau gweithredu hyn byddwn yn defnyddio ein dangosfwrdd System Monitro Gwybodaeth am Berfformiad (PIMS), a ddatblygwyd yn fewnol. Caiff pob cynllun gweithredu ei fonitro ac adroddir yn ei gylch yn chwarterol i'r Timau Rheoli Adranol, y Tîm Rheoli Corfforaethol, a'r Bwrdd Gweithredol. Hefyd adroddir ynghylch cynnydd i'r Pwyllgorau Craffu. Bydd y Cyngor yn paratoi adroddiad blynyddol am ei Amcanion Llesiant ac yn diwygio'r amcanion os bydd angen.
6. Caiff cynnwys y cynlluniau gweithredu, er mwyn cyflawni'r Amcanion Llesiant, ei ariannu'n ddigonol ac mae'n rhan annatod o gynlluniau busnes Gwasanaethau (gweler manylion ariannol Atodiad 2). I gyflawni'r amcanion hyn bydd gwasanaethau yn 'uno' ac yn cydweithio, yn gweithio gyda phartneriaid, ac yn cynnwys dinasyddion o bob math yn llawn.
7. Mae ein hamcanion yn rhai tymor hir ond bydd ein cynlluniau gweithredu yn cynnwys cerrig milltir a fydd yn galluogi monitro a sicrhau cynnydd.
8. I sicrhau bod modd cyflawni ein Hamcanion Llesiant ac i gyrraedd disgwyliadau'r Ddeddf, byddwn yn addasu trefniadau craffu, cynllunio ariannol, rheoli asedau, asesu risg, a rheoli perfformiad.

Cyfamod Cymunedol

Wrth gyflawni'r Amcanion Llesiant hyn, byddwn yn cynnal egwyddorion y Cyfamod Cymunedol. Yr egwyddorion hyn yw:

- Na ddylai Cymuned y Lluoedd Arfog fod o dan anfantais o gymharu â dinasyddion eraill o ran darpariaeth gwasanaethau cyhoeddus a masnachol; a
- Bod ystyriaeth arbennig yn briodol mewn rhai achosion, yn enwedig yn achos y rhai sydd wedi rhoi i'r eithaf, megis rhai sydd wedi'u hanafu neu wedi cael profedigaeth.

Cynllun Llesiant Sir Gaerfyrddin – I'w gyhoeddi ym mis Mai 2018

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn gosod dyletswydd llesiant ar gyrff cyhoeddus penodol ledled Sir Gaerfyrddin i weithredu ar y cyd a sefydlu **Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus** statudol. Sefydlwyd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Gaerfyrddin ym mis Mai 2016 ac mae ganddo'r dasg o wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Sir Gaerfyrddin. Rhaid iddo wneud hynny drwy gynnal asesiad o lesiant yn y Sir ac wedyn paratoi Cynllun Llesiant ar gyfer y sir i amlinellu ei amcanion lleol.

- Mae'r asesiad yn rhoi sylw i lesiant yn Sir Gaerfyrddin drwy wahanol adegau mewn bywyd. Gellir dod o hyd i'r prif ganfyddiadau drwy fynd i www.ysirgaragarem.cymru
- Rhaid i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gyhoeddi Cynllun Llesiant sy'n pennu ei amcanion lleol er mwyn gwella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol y sir a'r camau mae'n bwriadu eu cymryd i gyflawni'r amcanion hynny. Bydd Cynllun Llesiant cyntaf Sir Gaerfyrddin yn cael ei gyhoeddi ym mis Mai 2018

Nid bwriad Amcanion Llesiant Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Gaerfyrddin yw mynd i'r afael â'r gwasanaethau craidd a darpariaeth y partneriaid unigol, yn hytrach eu bwriad yw gwella ac ychwanegu gwerth drwy weithredu ar y cyd. Mae'n rhaid i bob un o bartneriaid statudol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (y Cyngor, Bwrdd Iechyd, Gwasanaeth Tân ac Achub, a Chyfoeth Naturiol Cymru) gyhoeddi eu Hamcanion Llesiant eu hunain

Amcanion Llesiant drafft Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Gaerfyrddin yw:-

- **Arferion Iach:** pobl ag ansawdd bywyd da ac yn gwneud dewisiadau iach am eu bywydau a'r amgylchedd
- **Ymyrraeth Gynnar:** sicrhau bod pobl yn cael y cymorth cywir ar yr adeg gywir, fel y bo arnynt ei angen
- **Cysylltiadau Cryf:** pobl, lleoedd a sefydliadau y mae cysylltiad cryf rhyngddynt, sy'n gallu addasu i newid
- **Pobl a Lleoedd Ffyniannus:** manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i bobl a lleoedd yn rhannau trefol a gwledig ein sir

Crynhoad o Aseiad Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol Sir Gaerfyrddin - Crynodeb Gweithredol			Amcan Llesian
Dechrau'n Dda	Dechrau Da	Mae profiadau niweidiol yn ystod plentyndod yn cael effeithiau andwyol dros ben, sy'n gallu para gydol oes.	1
	Atal	Gall iechyd gwael o ran y fam a'r plentyn gael effeithiau hirdymor sylweddol ar blant a theuluoedd. Mae atal yn well na gorfod datrys	1
	Lefelu'r cae chwarae	Nid yw pob plentyn yn cael yr un dechreuad mewn bywyd, ac mae gormod yn wynebu amgylchiadau sy'n ei gwneud yn anos iddynt ffynnu.	1
	Arferion iach	Gall arferion iach a ddysgwyd yn gynnar bara drwy gydol bywyd. Un o'r cyfraddau uchaf o blant dros bwysau neu ordew yng Nghymru.	2
	Chwarae	Mae plant Sir Gaerfyrddin am chwarae, yn enwedig mewn lleoliadau awyr	2
	Amgylcheddau Dysgu	Mae amgylcheddau dysgu Sir Gaerfyrddin yn cynnig cyfleoedd i feithrin datblygiad addysgol, cymdeithasol a phersonol plant. Mae angen ystyried sut y gellid hwyluso'r agweddau hyn ar lesiant ar gyfer y rheiny nad ydynt yn gallu mynychu lleoliadau ysgol ffurfiol neu sydd yn dewis peidio â gwneud hynny.	3
	Ffurio dyfodol	Bylchau o ran lefel cyrhaeddiad pobl ifanc, o'r cefndiroedd mwyaf a lleiaf difreintiedig.	3
	Tlodi	Mae 35% o aelwydydd a 20% o blant Sir Gaerfyrddin yn byw mewn tlodi	4/5/6
Byw'n Dda	Creu cysylltiadau	Mae pobl yn teimlo'n gryf bod goddefgarwch a pharch yn allweddol er mwyn sicrhau llesiant cadarnhaol.	9
	Rhwydweithiau meithrin	Gall adeiladu rhwydweithiau cymunedol fod yn gymorth i rieni a theuluoedd a meithrin ymdeimlad o berthyn a gwytnwch.	9
	Y Byd Rhithwir	Mae cymdeithasu, cyfathrebu a chwarae'n ddiogel yn y 'byd rhithwir' yn bwysig i bobl ifanc.	9
	Aros ar y llwybr iawn	Daw llencyndod ag amrywiaeth o gyfleoedd i ddatblygu ymdeimlad o hunaniaeth ac annibyniaeth, a gall rhai ohonynt fod â goblygiadau negyddol o ran llesiant. Risgiau yn cynnwys ysmegu, alcohol a chyffuriau	9
	Cymunedau Cryf	Mae llai o bobl yn Sir Gaerfyrddin yn teimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned; fodd bynnag, wrth gynnal gweithgareddau ymgysylltu gwelwyd bod undod a chydlynid cymunedol yn bwysig er mwyn llesiant cadarnhaol yn Sir Gaerfyrddin.	7/9
	Cadw mewn cysylltiad	Mae pobl hŷn eisiau aros yn annibynnol cyhyd ag y gallant ac mae aros yn rhan o'ch cymuned eich hun yn gwella llesiant cymdeithasol, emosiynol a chorfforol, gan hefyd helpu i feithrin a gwella gwytnwch cymunedol.	9
	Gofalu	Mae gofaluwr yn gwella llesiant y rheiny y maent yn gofalu amdanynt ac maent hefyd yn cynnal llesiant economaidd y gymdeithas ehangach; fodd bynnag, yn aml caiff eu hanghenion eu hunain eu camddeall felly mae'n bwysig ein bod yn gwrando ar ein gofaluwr ac yn ymateb iddynt.	10
Heneiddi o'n Dda	Heneiddio'n dda	Mae gan Sir Gaerfyrddin boblogaeth sy'n heneiddio.	11
	Cysylltiad â Byd Natur	Caiff cysylltiad â byd natur effaith gadarnhaol ar lesiant, iechyd corfforol a seicolegol ac ymddygiad cydweithredol. Mae hefyd yn annog agweddau ac ymddygiadau sydd yn gynaliadwy o safbwynt yr amgylchedd.	8/11/12
Mewn Amgylchedd Iach, Diogel a Llewyrchus	Natur Wledig	Mae natur wledig Sir Gaerfyrddin, a'r pellterau sylweddol sydd angen eu teithio oddi mewn iddi, yn peri heriau i lesiant, o safbwynt cysylltedd a mynediad i wasanaethau er enghraifft. Gallai'r cynnydd diweddar mewn technolegau amgen megis tele-iechyd ddarparu adnodd posibl er mwyn cael mynediad i rai gwasanaethau a chymorth.	6/12/13
	Newid yn yr Hinsawdd	Mae angen cymryd camau i harneisio effeithiau cadarnhaol newid yn yr hinsawdd a lliniaru'r effeithiau negyddol a thymor hwy.	12/13
	Yr amser a'r lle iawn	Mae dathlu treftadaeth, hanes, traddodiadau ac iaith Sir Gaerfyrddin yn bwysig i'r trigolion, ac ar y cyfan gwneir defnydd da o'r cyfleoedd i wneud hynny a'u mwynhau. Fodd bynnag, mae 1 o bob 3 yn methu cael mynediad i weithgareddau diwylliannol ac mae hyn yn arbennig o amlwg mewn rhai ardaloedd (e.e. ardaloedd gwledig) ac mewn rhai grwpiau (e.e. pobl anabl).	14

Sut y byddwn yn mesur llwyddiant

Bydd y Cyngor, gan weithio gyda phartneriaid lleol, rhanbarthol a chenedlaethol, yn ymdrechu i wella'r mesurau canlynol.

Amcan Llesiant		Mesurau Llwyddiant
1	Cychwyn Gorau mewn Bywyd	Plant mewn gofal oedd wedi gorfod symud 3 gwaith neu fwy (PAM/029)
2	Plant – Ffyrdd iach o fyw	Gordewdra yn ystod plentyndod (Rhaglen Mesuriadau Plant y GIG)
3	Parhau i wella cyrhaeddiad pob dysgwr	Cyrhaeddiad addysgol - Cyfartaledd sgôr pwyntiau (9) wedi'i chapio (disgyblion Blwyddyn 11) (cyfeirnod i'w gadarnhau) (9 canlyniad gorau disgyblion gan gynnwys Saesneg/Cymraeg, Mathemateg–Rhifedd, Mathemateg a Gwyddoniaeth)
		Cyfraddau presenoldeb ysgolion (Cynradd) (PAM/007) (Uwchradd) (PAM/008)
		Bodlonrwydd ar ysgol gynradd plentyn (ACC)
4	Lleihau Nifer y bobl nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET)	Nifer y gadawyr nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEETs) (PAM/009) Blwyddyn 11 a Blwyddyn 13 (5.1.0.2)
5	Trechu Tlodi	Cyrhaeddiad addysgol - Cyfartaledd sgôr pwyntiau (9) wedi'i chapio (Disgyblion Blwyddyn 11) sy'n gymwys i gael Prydau Ysgol am ddim (cyfeirnod i'w gadarnhau) (DLIC) (9 canlyniad gorau disgyblion gan gynnwys Saesneg/Cymraeg, Mathemateg–Rhifedd, Mathemateg a Gwyddoniaeth)
		Aelwydydd y llwyddwyd i'w hatal rhag digartrefedd (PAM/012) (DLIC)
		Aelwydydd ag amddifadedd sylweddol (DLIC)
		Aelwydydd sy'n byw mewn Tlodi (Data 'PayCheck' CACI)
		Oedolion sy'n gallu talu biliau ar amser heb unrhyw anawsterau (ACC)
6	Creu Swyddi a Thwf	Ffigurau cyflogaeth (SYG – Arolwg Poblogaeth Blynnyddol) (DLIC)
		Tâl wythnosol gros cyfartalog (SYG – Arolwg Blynnyddol o oriau ac enillion)
		Nifer â chymwysterau hyd at NVQ Lefel 4 neu'n uwch (StatsCymru) (DLIC)
		Pobl yn fodlon neu'n lled fodlon ar eu swyddi (ACC) (DLIC)
7	Tai Fforddiadwy	Nifer y tai fforddiadwy yn y Sir (7.3.2.24)
8	Bywydau Iach	Oedolion sy'n dweud bod eu hiechyd cyffredinol yn dda neu'n dda iawn (ACC)
		Oedolion sy'n dweud bod ganddynt salwch hirdymor (ACC)
		Sgôr Llesiant meddwl oedolion (ACC) (DLIC)
		Oedolion sydd â llai na dau ymddygiad ffordd o fyw iach (ACC) (DLIC) (Dim yn ysmegu, yfed > 14 uned neu lai, bwyta o leiaf 5 dogn o ffrwythau a llysiau'r diwrnod blaenorol, mynegai màs y corff, yn gorfforol egniol am o leiaf 150 o funudau yr wythnos flaenorol).

Amcan Llesiant		Mesurau Llwyddiant
9	Cefnogi Cysylltiadau Da	% sy'n dweud bod ganddynt ymdeimlad o gymuned (ACC) (DLIC) (Deillio o'r teimlad o berthyn; gwahanol gefndiroedd yn cyd-dynnu, trin â pharch.)
		Pobl yn teimlo'n ddiogel (ACC) (DLIC) (Yn y cartref, cerdded yn yr ardal leol, a theithio)
10	Bywydau Annibynnol	Cyfradd y bobl sy'n cael eu cadw yn yr ysbyty wrth aros i gael gofal cymdeithasol (PAM/025)
		Cytuno bod Gwasanaeth Gofal Cymdeithasol da ar gael yn yr ardal (ACC)
		Nifer y diwrnodau calendr a gymerir i gyflenwi Grant Cyfleusterau i'r Anabl (PAM/015)
11	Heneiddio'n Dda	Pobl sy'n unig (ACC) (DLIC)
12	Amgylchedd Iach a Diogel	Defnydd o ynni adnewyddadwy
		Cyfraddau ailgylchu (PAM/030)
13	Priffyrdd a Thrafnidiaeth	Cyflwr y ffyrdd (PAM/020, PAM/021 a PAM/022)
		Nifer a laddwyd/anafwyd mewn damweiniau ar y ffyrdd (5.5.2.21)
14	Yr iaith Gymraeg a'i diwylliant	Medru siarad Gymraeg (ACC) (DLIC)
		Y disgyblion sy'n derbyn asesiad yn Gymraeg ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen (PAM/033)
		Pobl a fu mewn digwyddiadau ym maes y celfyddydau yng Nghymru y llynedd (ACC)
		Pobl a wnaeth ymweld â lleoedd hanesyddol yng Nghymru y llynedd (ACC)
		Pobl a wnaeth ymweld ag amgueddfeydd yng Nghymru y llynedd (ACC)
15	Adeiladu Gwell Cyngor a Gwneud Gwell Defnydd o Adnoddau	Taliadau 'Ar-lein Amdani'
		Pobl yn cytuno y gallant gyrchu gwybodaeth am yr Awdurdod yn y ffordd y byddent yn ei dymuno. (ACC)
		Pobl yn gwybod sut i ddarganfod pa wasanaethau mae'r Cyngor yn eu darparu (ACC)
		Pobl yn cytuno bod ganddynt gyfle i gymryd rhan mewn gwneud penderfyniadau ynglŷn â rhedeg gwasanaethau'r awdurdod lleol. (ACC)
		Lefelau absenoldeb oherwydd salwch staff (PAM/001)
		'Costau cynnal' y sefydliad
		Pobl yn cytuno bod y Cyngor yn gofyn am eu barn cyn pennu ei gyllideb. (ACC)

Allwedd: PAM – Atebolrwydd Cyhoeddus, Mesurau Cenedlaethol; SYG – Swyddfa Ystadegau Gwladol; ACC – Arolwg Cenedlaethol Cymru; DLIC – Dangosydd Llesiant Cenedlaethol

Un o'r dulliau sylfaenol a argymhellir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yw newid ffocws o'r cynnydd o ran allbwn gwasanaeth i gyswllt cryfach rhwng gweithredoedd cyrff cyhoeddus a'r canlyniadau sy'n gwella ansawdd bywyd dinasyddion a chymunedau nawr ac yn y dyfodol. Mae'r Ddeddf wedi'i seilio ar Atebolrwydd ar Sail Canlyniad, sy'n annog canolbwyntio ar y gwahaniaeth a wneir, yn hytrach na'r mewnbynnau a'r prosesau'n unig sydd gan sefydliad. Mae llwyddiant yng nghyd-destun y Ddeddf hon yn rhoi bod i gamau cadarnhaol sy'n ysgogi cyfraniad cadarnhaol at gyflawni'r amcanion llesiant drwy gamau unigol neu ar y cyd. (Paragraff 9 SPF2 – Canllawiau Statudol)

Byddem yn croesawu adborth gennych - anfonwch eich sylwadau a'ch safbwyntiau atom i:

Rheoli Perfformiad

Adfywio a Pholisi
Adran y Prif Weithredwr
Neuadd y Sir
Caerfyrddin
Sir Gaerfyrddin SA31 1JP

Ffôn: **01267 224486**
E-bost: **perfformiad@sirgar.gov.uk**

Dilynwch ni ac ychwanegwch eich sylwadau ar dudalen **[Facebook y Cyngor](#)**

Dilynwch y cynllun hwn ac ychwanegwch eich negeseuon Trydar ar ein tudalen **[Twitter](#)** - **[#AdroddiadSirGar](#)**